

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA SPOLEČENSKÝCH VĚD

Kristýna KOČÍ

APARTHEID A JEHO PROJEVY

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. David Hampl, Ph.D.

Olomouc 2011

Prohlašuji, že jsem zadanou bakalářskou práci vypracovala samostatně a že jsem veškeré použité zdroje uvedla v seznamu na konci práce.

V Olomouci dne 27. června 2011

.....

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu mé práce Mgr. Davidu Hamplovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a laskavý přístup při odborném vedení mé bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD	6
1 APARTHEID-VYMEZENÍ, ZÁKLADNÍ POJMY	7
1.1 Apartheid.....	7
1.2 Rasa.....	8
1.3 Diskriminace.....	9
1.4 Rasismus	10
1.5 Genocida.....	12
1.6 Etnikum, etnická příslušnost, ethnocentrismus	13
1.7 Národ	14
1.8 Nacionalismus.....	15
1.9 Rovnost a nerovnost	16
1.10 Lidská práva.....	17
2 PROJEVY APARTHEIDU V MINULOSTI.....	19
2.1 Počátky rasismus a apartheidu	19
2.2 Historie apartheidu v Americe	21
2.3 Historie apartheidu v JAR	23
3 PROJEVY APARTHEIDU V HISTORII USA	27
3.1 Příčiny a počátek rasismu v USA	27
3.2 USA v 19. století a 20. století.....	29
3.3 Vrchol a ústup rasismu ve 20. století	31
3.4 Martin Luther King.....	33
3.4.1 Ku-klux-klan.....	34
3.4.2 Události po roce 1955.....	36
4 APARTHEID V JAR.....	43
4.1 JAR před nástupem apartheidu.....	43
4.2 Klasifikace obyvatelstva do čtyř skupin	44
4.3 Národní strana a volby roku 1948	46
4.4 Politika apartheidu.....	47
4.5 Pád apartheidu.....	50
5 SOUČASNÉ PROJEVY APARTHEIDU A JEHO DŮSLEDKY	52
ZÁVĚR.....	56
LITERATURA	57

ELEKTRONICKÉ ZDROJE.....	60
ANOTACE	62

ÚVOD

Cílem práce je charakterizovat apartheid a vymezit jeho projevy. Apartheid bude sledován na příkladu USA a JAR. Dále bude práce zaměřena na projevy apartheidu v minulosti a současnosti. Rasismus v USA se naplno rozvinul především ve 30. letech 19. století. Vrcholné projevy apartheidu v USA je možno vymezit 90. lety 19. století až 50. lety 20. století. V JAR existovala diskriminační nařízení ještě před nastolením oficiální politiky apartheidu roku 1948. Režim apartheidu existoval v JAR až do roku 1994, přestože tuto politiku celý svět odsuzoval a OSN ji odsoudilo jako zločin proti lidskosti.

Práce bude členěna do 5 kapitol. V první teoretické kapitole budou vymezeny pojmy, které souvisí s danou problematikou. Ve druhé kapitole bude věnována pozornost projevům apartheidu v minulosti, především na území Ameriky a Afriky, kde bylo soužití Afroameričanů a bílých obyvatel nejproblematictější. Třetí kapitola se bude věnovat historii apartheidu v USA. V této kapitole nelze opomenout osobnost M. L. Kinga, který se zasloužil o zrušení některých diskriminačních nařízení a dodnes je v Americe symbolem boje proti rasismu. Ve čtvrté kapitole budou popsány události související s apartheidem v JAR. Počátky apartheidu a následně nastolení politiky apartheidu jako oficiálního režimu. Pátá kapitola bude věnovaná současným projevům apartheidu a jeho důsledkům. Vzhledem k tomu, že se v dnešní době nesetkáme s otevřeně rasistickým režimem, bude zde popisován tzv. apartheid naruby jak v případě USA, tak JAR.

Dané téma nebylo zatím zcela podrobně zpracováno v okruhu českých autorů. Touto problematikou se zabývá jen málo českých autorů. Stejně tak jen málo vydaných knih týkajících se apartheidu v USA a JAR bylo přeloženo do českého jazyka. Řada knih je staršího data, některé údaje vyžadují aktualizaci, z těchto důvodů je nutno využít i elektronických zdrojů, jako například v Práci M. Salajky. G. Fredrickson a jeho názory jsou někdy dost vyhraněné a dalo by se říct i tendenční a je tedy nutno k této krize přistupovat kriticky. Z novějších autorů považuji za zvlášť podnětnou práci H. Horákové a s novějšími informacemi přichází i A. Zimák.

1 APARTHEID – VYMEZENÍ, ZÁKLADNÍ POJMY

Tato kapitola se věnuje vymezení základních pojmů týkajících se rasismu a apartheidu. Jsou zde vysvětleny pojmy jako například rasa, etnikum či genocida. Definice vychází z adekvátní odborné literatury.

1.1 APARTHEID

Apartheid je označení pro co nejdůslednější budování hranic mezi rasovými skupinami, které obývají totéž území. Tato metoda je uplatněna především v Jihoafrické republice.¹ Jedná se o rasovou diskriminaci, názvu apartheid je užíváno především pro Jihoafrickou republiku. Jde o burské slovo (Burové – potomci přistěhovalců z Holandska v JAR, později se užívá pojmu Afrikánci²), které znamená oddělení ras, pro všechny domorodce má však jasný smysl. Bělošský vůdce dr. Verwoerd při konferenci Britského společenství národů v roce 1961 definoval apartheid jako politiku dobrého sousedství. Zákonem z roku 1950 bylo provedeno rozdělení okresů a oblastí na rasovém principu. Tímto okamžikem byl legalizován dlouhodobý stav, současně však vznikly nové zásady, které vedly k důsledné segregaci venkova i měst. Černoši byli diskriminováni v dopravních prostředcích, veřejných místnostech, v nemocnicích i kostelech.³

Politika apartheidu představovala kvantitativně nové stádium záruk vlády bílé menšiny, vykořisťování a útlaku. Jednalo se o rasismus, který byl neomezený a teroristický na domácí scéně i v zahraničí.⁴ Apartheid vytvořil

---

¹ KRIEGER, Joel. *Oxfordský slovník světové politiky*. Praha : OTTOVO nakladatelství s.r.o., 2000. s. 37.

² ZIMÁK, Alexandr. *Jihoafrická republika*. Praha: Libri, 2003. s. 15.

³ SALAJKA, Milan. *Rasy a rasismus ve světě*. Praha : Lidová demokracie, 1967. s. 61.

⁴ KRIEGER, Joel. *Oxfordský slovník světové politiky*. Praha : OTTOVO nakladatelství s.r.o., 2000. s. 37-39.

z rasismu a antikomunismu hlavní principy státní politiky. Už roku 1909 byla černošská většina vyloučena z politiky v JAR. Pro obhájce apartheidu nebyla předmětem diskuse bělošská nadvláda a černošská podřízenost, šlo o přirozené rozdělení. Běloši nechtěli jednat o afrických stížnostech, roku 1960 byl zakázán Africký národní kongres. Série zákonů v 60. letech rozhodla o tom, kdo patří k jaké rasové skupině, kdo může kde žít, jakou univerzitu navštěvovat apod., což bylo důkladně kontrolováno policejním a informátorským systémem.

Brutalita, s níž byl apartheid udržován vedl k tomu, že byl počátkem 90. let vyhlášen OSN zločinem proti lidskosti. Roku 1961 byla založena Organizace africké jednoty, která si vzala za cíl nejen boj proti apartheidu, ale i proti bělošským enklávám v Africe. Roku 1994 byly po jednání Afrického národního kongresu uzavřeny kompromisní dohody. Jednala zde vláda s černošským hnutím Inkatha a apartheid byl zlikvidován. V následujících volbách zvítězil právě Africký národní kongres a prezidentem JAR byl zvolen Nelson Mandela.

1.2 RASA

Pojem rasa je slovo arabského původu a poprvé ho použil Švéd Karel Linné v 18. století. Je synonymem staršího výrazu plemeno. Biologicky se jedná o jednotku nižší než druh. Antropologové rozlišují lidské rasy, které se liší somatickými a biologickými rysy, především barvou kůže, vlasů a očí, ale také formou vlasů, nosu, rtů a víček, proporcemi obličeje a celého těla.⁵ Antropologické vymezení je vázáno na celý komplex, ne na jednotlivé izolované tělesné rysy. Charakteristika rasy se vztahuje k celým populacím, protože uvnitř každého celku existují odchylky. Dalším možným chápáním rasy je pojmout ji jako komplex jazykových, kulturních či náboženských znaků. V tomto smyslu rozlišujeme rasu germánskou, románskou, židovskou a jiné. Právě toto chápání přispělo k formulaci rasových ideologií, přestože nemusí mít

---

⁵ Sociologický ústav Akademie věd ČR. *Velký sociologický slovník*. Praha : Karolinum, 1996. s. 907-908

rasistický podtext. Pojmů černoch a běloch zde není užíváno v rasistickém kontextu, těchto pojmů je užíváno podobně jako v knize M. Salajky a G. Fredricksona.

Existují dvě základní teorie pro vznik ras.

1. Monogeneze: Rasy jsou výsledkem pozvolného vývoje, ze kterého se postupně vyvinuly tři základní rasy – mongoloidní, negroidní a europoidní, které se ovšem vyvinuly ze společného základu.
2. Polygeneze: Tato teorie předpokládá, že dnešní rasy se vyvinuly z různých předků. Původně je inspirována biblicky. Vede však k nerovnosti ras, je tedy pochopitelné, že teorie monogeneze je pro svět přijatelnější.⁶

Všechny rasy patří k druhu *Homo sapiens*. Je vědecky dokázáno, že když dojde ke smíšení ras, vzniká stejně kvalitní jedinec jako při zachování čistoty rasy. Rasa tvoří biochemickou jednotu, rozdíly jsou dány pouze odlišným vývojem a růzností tradic.

1.3 DISKRIMINACE

V nejobecnějším smyslu se jedná o vnímání rozdílnosti difference a diferenciacie, a rozdílné, diferencované zacházení.⁷ Jedná se o způsob omezování nebo poškozování určitých společenských skupin v jejich právech a nárocích. Původně se projevovала jako omezení nebo odmítnutí práv určité kategorie obyvatelstva kvůli pohlaví, rase, národnosti či náboženství.⁸ Dalo by

---

⁶ Sociologický ústav Akademie věd ČR. *Velký sociologický slovník*. Praha : Karolinum, 1996. s. 907-908

⁷ MILLER, David. *Blackwellova encyklopedie politického myšlení*. Brno : Barrister & Principal , 2000. s. 97

⁸ Sociologický ústav Akademie věd ČR. *Velký sociologický slovník*. Praha : Karolinum, 1996. s. 213.

se tedy říct, že k diskriminaci dochází v tom případě, že jsou společenské výhody udělovány na základě určitých neopodstatněných kritérií v rámci legitimacy.

1.4 RASISMUS

Rasismus je nepřátelský postoj vůči příslušníkům jiné rasy nebo etnika lidově považovaného za rasu, který může nabýt fanatických podob a může přerůst v ideologii i v systematický teror.⁹ Obrací se většinou vůči izolované menšině s výraznými rozlišovacími fyzickými, jazykovými, náboženskými a jinými znaky. Občasné projevy rasismu mohou přerůst až v systematickou diskriminaci, která je založena na omezování rasy, což může vést až k rasové segregaci, v nejhorším případě ke genocidě. Může se jednat i o státní politiku, která se opírá o rasovou ideologii.

Rasismus nejčastěji zdůrazňuje nadřazenost bílé rasy a podřadnost černé rasy, což pochází především z doby koloniální expanze. Řada sociologických myslitelů 19. století zdůvodňuje podřadnost černé rasy jako důsledek přírodních zákonů, nebo vůle Boží. Možná je i varianta kombinace obojího. Josiah Nott ve své knize *Types of Nankine* zdůvodňuje nižší intelektuální úroveň černochoů. Dílo Artura de Gobineana *Esej o nerovnosti lidských ras* je systematizací rasistického myšlení. Velmi negativně zde hodnotí míšení ras, kdy dochází k degeneraci civilizace. Rozlišuje tři hlavní rasy – žlutou, která je příliš materialistická, bez fantazie a není schopna metafyzického vyjadřování, hnědou, která postrádá inteligenci a konečně bíla, která ctí lásku ke svobodě, cti a uznává kult duchovna. Gobineau a jeho výklad dějiny lidstva se stal rámcem nacionalismu a antisemitismu, přestože on sám byl odpůrcem otroctví a nebyl antisemitistou. Robert Knox dokládá v díle *Lidské rasy* nadřazenost dvou árijských ras a podřadnost Židů. Společně se svým stoupencem Jamesem Huntem jsou zastánci názoru, že vlastnosti ras jsou

---

⁹ Sociologický ústav Akademie věd ČR. *Velký sociologický slovník*. Praha : Karolinum, 1996. s. 908-910.

neměnné, vrozené a zahrnují jak fyzickou, tak morální a intelektuální složku lidské osobnosti.

Z historie je však známý i černý rasismus, který měl být jakousi protiváhou. Jeho heslem bylo „buď hrdý na svou rasu“. Černý rasismus radikalizovali černí muslimové ideou černé nadřazenosti, například E. Poole a W. D. Farah Muhammad.¹⁰ Roku 1994 se formoval nejsilnější proud v černošském rasismu, hnutí Black Power. Jednalo se o první případ toho, že útočnou stranou se stali černoši.¹¹

Myšlenku sociálního darwinismu poprvé vyjádřil Herbert Spencer v knize O zákonech a příčině pokroku. Sociální darwinismus a jeho myšlenky přežití nejsilnějších a přirozeného výběru daly prostor teoretikům a rasismus se stal ucelenou politickou teorií. Předurčení rasy je nezměnitelné, svět patří těm nejsilnějším. Houston Stewart Chamberlain, germanizovaný Angličan, byl jedním z nejslavnějších teoretiků rasismu. Jeho dílo *Základy XIX. století* přímo ovlivnili Adolfa Hitlera. Chamberlain věřil, že Židé představují absolutní zlo a vyvoleným národem jsou Němci. Osud závisí na boji mezi Árijci a Semity, vítězstvím Semitů by došlo ke zničení Árijců. V opačném případě by šlo o počátek duchovní revoluce. Antisemitismus se stal intelektuální základnou nacismu. Mezi klasiky rasismu řadíme i F. Galtona, který se klonil k názoru, že existuje přirozená nerovnost mezi rasami a za nejnižší rasu považoval černochy. (*Dědičný génus, jeho zákony a důsledky*)

Nacistický rasismus byl vyvrcholením všech těchto ideologií. A. Hitler přenesl rasové učení ze světa ideologického do praxe. Rasistické rysy měla Hitlerova mládež a dnes je můžeme najít u skinheadů. V českých zemích a na Slovensku se prvky rasismu obracejí proti Romům. Rasismus tvoří komunikační bariéry, vede k sociální diskriminaci, k likvidaci určitých osob a skupin lidí, tvoří

---

¹⁰ Sociologický ústav Akademie věd ČR. *Velký sociologický slovník*. Praha : Karolinum, 1996. s. 908-910.

¹¹ PILÁT, Jan. *Svět doktora Kinga*. Praha : ROH, 1983. s. 30.

se nátlakové skupiny, které se projevují agresivně.¹² Vzhledem k politickému prostředí vše nasvědčuje tomu, že otázka rasismu zůstane součástí politického programu ve většině zemí.

1.5 GENOCIDA

Jedná se o použití promyšleného způsobu v úmyslu fyzicky zničit rasovou, etnickou, náboženskou či jinou podobnou skupinu.¹³ Genocida se vyskytovala po celou dobu lidské historie, ovšem teprve nedávno se stala jednoznačně zakázanou v mezinárodním zákoně. 9. prosince 1949 byla přijata Valným shromážděním OSN Dohoda o prevenci a potrestání zločinu genocidy, v platnost vstoupila 12. ledna 1951. Jde o nejtěžší mezinárodní zločin a nejnebezpečnějším porušením lidských práv, lidská společnost je morálně i politicky odpovědná za prevenci a potrestání genocidy. Obviněné osoby mají být souzeny státem určeným tribunálem v té zemi, kde ke zločinu došlo, nebo tribunálem, jenž má soudní oprávnění.¹⁴ Problémem však zůstává to, že těžko je genocida páchána v zemi bez vědomí vlády, která tudíž nese spolupodíl viny. V každé situaci má však OSN právo zasáhnout.

Genocida bývá motivována nacionalisticky, nábožensky či rasově a bývá zdůvodňována geneticky či eugenicky. Bývá součástí politických doktrín a programů, které jsou založeny na antroporasových teoriích. Vyskytuje se nejčastěji na místech, kde žije pohromadě více etnických skupin, které jsou vzájemně odděleny a udržují si své tradice. Objektem bývají právě odlišné menšiny, které žijí na území větších etnických skupin.

Příkladem genocidy je například hitlerovské Německo, kdy byla genocida páchána na Židech, Romech a Polácích. Dále pak například v Kambodži, kdy

---

¹² PILÁT, Jan. *Svět doktora Kinga*. Praha : ROH, 1983. s. 30.

¹³ KRIEGER, Joel. *Oxfordský slovník světové politiky*. Praha : OTTOVO nakladatelství s.r.o., 2000. s. 205-206

¹⁴ Tamtéž

krutovláda Rudých Khmérů trvala více jak tři roky, 1925-1929.¹⁵ Například Genocida Kurdů trvá dodnes.¹⁶

1.6 ETNIKUM, ETNICKÁ PŘÍSLUŠNOST, ETNOCENTRISMUS

Slovo etnikum je označení pro kulturně definované a diferencované skupiny lidí. Ve stejném významu se používá pojem etnická skupina. Tímto výrazem se často označuje národ, národnost, národní menšina, kmen, přestože je to nepřesné a nelze to ztotožňovat.¹⁷ Není možné říct, že všichni příslušníci jednoho etnika jsou příslušníci jednoho národa.

Podle F. Bartha se etnikum vyznačuje těmito rysy:

1. je biologicky sebereprodukující
2. má společné základní kulturní hodnoty
3. tvoří jedno komunikační a interakční pole
4. mají příslušnost k této populaci

Etnikum by se dalo dále definovat jako souhrn lidí se společnou enicitou, která se nějakým způsobem odlišuje od etnicity jiných lidí. Za nejvýznamnější znak je považován jazyk, přestože existují jazyky, kterými hovoří i více etnik (například angličtina). Existují také například etnika bilingvistická (například Kanada).

---

¹⁵ *Kolemsvěta.cz* [online]. 2005 [cit. 2011-06-23]. Kambodžská genocida. Dostupné z WWW: <<http://www.kolemsveta.cz/index.php?art=1330>>.

¹⁶ TUREČEK, Břetislav. *Infoservis společnosti Člověk v tísní při České televizi, o.p.s* [online]. 28.2.2000 [cit. 2011-06-23]. Genocida Kurdů. Dostupné z WWW: <<http://www.infoservis.net/art.php?id=977315441>>.

¹⁷ Sociologický ústav Akademie věd ČR. *Velký sociologický slovník*. Praha : Karolinum, 1996. s. 277.

Etnická příslušnost je sepětí se společným kulturním a jazykovým vývojem v rámci společenských skupin.¹⁸ Jedná se o pocity pýchy na svou vlastní skupinu, společenské povědomí a identitu skupiny. Je velmi složitým jevem, který podléhá změnám, jen málo se vyskytuje v čisté podobě. Vždy je úzce propojena s politikou, právem, náboženstvím a dalšími sociálními názory a formami vzájemného působení.

Zahrnuje pozitivní a negativní prvky. Mezi pozitivum jistě patří oceňování vlastních kořenů ve společnosti bez znevažování jiných skupin. Dává skupině vnitřní soudržnost, které vede k zajišťování bezpečnosti navzájem. Negativním aspektem je bezpochyby problematické soužití ve společnosti s více kulturami, které vede k bojům a násilí.

Etnocentrismus je tendencí poznávat hodnotit a interpretovat všechny životní jevy z perspektivy kultury vlastního společenství. Za jediné správné hodnoty jsou považovány jen ty hodnoty a normy sociální skupiny, se kterou se daný jedinec identifikuje.¹⁹

1.7 NÁROD

Národ je osobitým a uvědomělým kulturním a politickým společenstvím, na jehož utváření mají největší vliv společné dějiny a společné území. Národ je vymezen třemi hledisky – kulturně, politicky, psychologicky.²⁰ Kulturně je národ identifikován jazykem a společným náboženstvím (Blízký Východ), nebo společnou dějinnou zkušeností (Amerika, Afrika). Politická existence je definována společným státem, nebo federativním statutem ve

---

¹⁸ KRIEGER, Joel. *Oxfordský slovník světové politiky*. Praha : OTTOVO nakladatelství s.r.o., 2000. s. 161

¹⁹ Sociologický ústav Akademie věd ČR. *Velký sociologický slovník*. Praha : Karolinum, 1996. s. 278

²⁰ Tamtéž

vícenárodnostním státu. Psychologické hledisko je vlastně subjektivním vědomím jednotlivce o své příslušnosti k danému národu.

Z hlediska formování moderních národů se rozlišují dva typy – evropský a americký. Pro Evropu bylo typické horlivé zápasení o své politické sebeurčení. V Americe vznikaly státy bez vlastní kulturní identity, která se formovala až sekundárně. V Evropě se vytvářely národní státy, v Americe se teprve vytvářely národy samotné.²¹

V Africe státy sice neutvořili evropští přistěhovalci, ale vlastně poevropštěná vrstva Afričanů, kteří se snažili sjednotit jednotlivé kmeny v rámci státu. Hranice však zůstaly z éry kolonialismu bez ohledu na národnostní strukturu.

1.8 NACIONALISMUS

Nacionalismus jako způsob uvažování o světě zdůrazňuje ve výkladu historického vývoje i v analýze současné politiky význam národů a obvykle tvrdí, že národní charakter je všeprostupujícím rozlišujícím faktorem.²² Jedná se o názor, že všichni lidé by měli mít pouze jednu neměnnou národnost, z níž by odvozovali svou identitu. Člověk se musí nejdříve chápat jako člen národního společenství a být připraven k jakékoliv oběti, bude-li to vyžadovat jeho národ. Dále je nacionalismus také požadavkem, aby každá národnost byla organizována ve vlastním svrchovaném státě.

---

²¹ Sociologický ústav Akademie věd ČR. *Velký sociologický slovník*. Praha : Karolinum, 1996. s. 222

²² MILLER, David. *Blackwellova encyklopedie politického myšlení*. Brno : Barrister & Principal , 2000. s. 328.

Vzniká tam, kde:

1. Jeden národ žije v područí národa jiného. V dalším případě je jím určitým způsobem omezován.
2. Příslušníci různých národů žijí promíchaně na společném území, příslušníci jednoho národa užívají výhod, které nejsou nijak odůvodněné ostatním.
3. Příslušníci jednoho národa se výrazně odlišují svých chováním a způsobem života.
4. Dojde-li k rychlé změně v národnostní struktuře obyvatelstva, v případě přistěhovalectví například.

Nacionalismus závisí na úrovni vzdělání, obecně platí, že vzdělanější obyvatelstvo se přiklání k toleranci. Paradoxně je však častým původcem a hybnou silou nacionalismu.

1.9 ROVNOST A NEROVNOST

Nerovnost je principem uspořádání společnosti, kde jednotlivci a skupiny nemají stejný podíl na hmotném bohatství a rozhodování, nabývá smyslu až je považována za sociální problém, tedy s nástupem moderní společnosti.²³ Nerovné rozdělení práv plyne z rozlišování pohlaví, příslušností ke kastě apod. Když je společnost nerovná, není to vždy příčinou krize, do této fáze to přechází až v případě, nedaří-li se tuto nerovnost vysvětlit a ospravedlnit.

Tlaky plynoucí z nerovnosti jsou součástí světové politiky. Výsady v bohatství vyvolávají konflikty, násilné či nenásilné s těmi, ke kterým je osud

---

²³ Sociologický ústav Akademie věd ČR. *Velký sociologický slovník*. Praha : Karolinum, 1996. s. 684.

méně příznivý. Roku 1990 byla právě nerovnost konfliktem v JAR, Sovětském svazu, USA a Indii.

Rovnost je slovo, které představuje dobro, stejně jako právo a láska, nikdo není proti ní, ale každý člověk si pod tímto pojmem představí různé věci.²⁴ Rovnost jde ruku v ruce se svobodou. Rovnost má zaručovat Všeobecná deklarace lidských práv, která říká, že lidé jsou si rovni podle celé řady nejdůležitějších práv (právo na život, svobodu vyznání apod.).

1.10 LIDSKÁ PRÁVA

Termín lidská práva se dostal do popředí až v průběhu tohoto století, v minulosti se používalo spíše pojmu přirozená práva. Neexistovaly ve všech dobách ani u všech civilizací, v Evropě se dá hovořit o plně rozvinuté teorii přirozeného práva až koncem 14. století. Jedná se o soubor práv fixovaných v dokumentech mezinárodních organizací v návaznosti na Všeobecnou deklaraci lidských práv, která byla přijata Valným shromážděním OSN 10. prosince 1948.²⁵ Lidská práva jsou věcí národního zákonodárství a jejich struktura je značně složitá. Zdůrazňuje se komplexní přístup k celému souboru lidských práv, přesto jsou stále některá témata, která vedou k častým diskuzím (interrupce, azyl, svoboda pohybu cizinců).

Především se jedná o práva nezcizitelná, jako je to řečeno v Americké deklaraci nezávislosti, z roku 1776 – *„všichni lidé byli stvořeni jako sobě rovní, že jsou stvořitelem obdařeni určitými nezcizitelnými právy, mezi něž patří právo*

---

²⁴ KRIEGER, Joel. *Oxfordský slovník světové politiky*. Praha : OTTOVO nakladatelství s.r.o., 2000. s. 732.

²⁵ Sociologický ústav Akademie věd ČR. *Velký sociologický slovník*. Praha : Karolinum, 1996. s. 830.

na život, svobodu a hledání štěstí.“ V Deklaraci práv člověka a občana se o nich říká – „*přirozená, nezadatelná a nezczitelná práva*“.²⁶

Jsou rozdělena do šesti kategorií: právo na život, svoboda, právo na vlastnictví, národnostní a demokratická práva, práva týkající se způsobu vlády (právo na soud) a nárok na určité společenské, ekonomické a kulturní statky (právo na vzdělání, práci, odpočinek). Země třetího světa nemají však prostředky, aby mohly svému obyvatelstvu tyto statky poskytnout.

Dnešní filozofové, morální a političtí, vykládají lidská práva spíše jako přihlášení se k základním hodnotám jako jsou rovnost a svoboda.

---

²⁶ MILLER, David. *Blackwellova encyklopedie politického myšlení*. Brno : Barrister & Principal , 2000. s. 581.

2 PROJEVY APARTHEIDU V MINULOSTI

V této kapitole je pozornost zaměřena na historický počátek rasismu a apartheidu. Počátky rasismu lze najít už v době egyptské střední říše, rasismus v dnešních chápání však pochází až ze 16. století. Podrobněji bude pozornost věnována apartheidu na americkém a africkém kontinentu, kde bylo soužití bílé a černé rasy velmi komplikované.

2.1 POČÁTKY RASISMU A APARTHEIDU

Důkazy o tzv. čisté nebo původní rase neexistují. Lidské rasy se mísí neurčitě dlouhou dobu, jedná se o proces vytváření a zanikání skupin. Určování ras je pokusem o popis rozmanitosti a různorodosti lidstva.²⁷ Přesto se najdou jedinci, kteří vidí odlišnost jako vlastnost nepřípustnou a jsou přesvědčeni o vlastní nadřazenosti. Dochází k tomu, že nadřazený člověk si nárokuje privilegia a tím utlačuje člověka podřazeného.

O diskriminaci existují zprávy již z dávných dějin, v období 2040-1786 př. n. l. V období egyptské střední říše na tomto území vládli Senvosretové, kteří začali rozšiřovat svůj stát. Byli výbornými válečníky, což se dozvídáme i z bájných skazek. III. panovník tohoto rodu připojil k Egyptu černou Nubii. Dal prokopat průplav, který by bylo možné dobře střežit. Jižní hranice Egypta byla chráněna vyhláškou. Na dvou kamenných deskách zde stálo: „*Hranice JIH. Vytyčena roku osmého vlády Senvosreta III., krále Horního a Dolního Egypta, který ať je živ nyní i po věky. Překročení této hranice po zemi či po vodě, na člunu nebo se stády – je zakázáno všem černochoům...*“²⁸ Jedná se o nejrozličnější diskriminaci kmenovou, národní, regionální apod., jak ji lidstvo zažívá dodnes.

V dějinách nejčastěji povstávala diskriminace z otrokářské společnosti. S tímto typem diskriminace je spojeno jméno nejúspěšnějšího myslitele světa Aristotela. Ten považuje například otroctví za přirozený stav společnosti, což

---

²⁷ SALAJKA, Milan. *Rasy a rasismus ve světě*. Praha : Lidová demokracie, 1967. s. 68.

²⁸ Tamtéž, s. 6.

vysvětluje ve svém díle *Politika*. Někteří lidé se rodí ctnostní, aby provozovali moc, jiní se rodí určení k poddanství. Tato myšlenka se projevila v 16. století při zotročování černochoů a Indiánů křesťany. Například i v Římě existovala otrokářská politika, přesto zde nemůžeme hovořit o rasové ideologii. I náboženský fanatismus je možné považovat za zvláštní formu diskriminace, opět se však nejedná o rasovou ideologii.

Rasová problematika, v dnešním chápání, má kořeny v 16. st. V období expanze evropských mocností do zámoří. Plavby do zámořského světa znamenaly rozvoj kolonialismu, který vedl k sociální, politické a hospodářské proměně společnosti. Do 16. století jen málokterý Evropan spatřil černochoa. Zprávy z Orientu byly podávány Marko Polem a jinými světoběžníky. Na přelomu 15. a 16. století se začal rodit svět jak ho známe dnes a byly diskriminovány hned dvě rasy – černá a rudá. Vžitý etnocentrismus pokládal vždy Evropana za nejvyšší a normativní typ lidství. Všichni ostatní byli přijímáni jako odchylka od normy nebo též jako jakýsi vývojový odpad.²⁹ Tohoto názoru se ujali především němečtí filozofové 18. a 19. století. – Baruch Spinoza a Johann Gottlieb Fichte. Rozvíjeli teorii, že Němci musí být nadějí lidstva kvůli svému svědomí a lásce k vlasti. Friedrich Nietzsche vidí pokrok lidstva v chovu vynikajících jednotlivců.³⁰ Podmínkou pokroku je zotročování slabších ras mocnějšími. Vůle k moci je nejvyšším zákonem. Herbert Spencer, britský filozof, rozvíjel Darwinovy teorie. Říká, že člověk se vyvíjí k dokonalosti „přežíváním nejschopnějších“. Slabí umírají pro nedostatek sil k soutěži a jejich umíráním dochází ke zdokonalování rasy. Podle Spencera je nepřípustné, aby slabí žili a především, aby plodili děti. Tito filozofové pouze předvíдали rasovou teorii. Teprve Francouz Artur de Gobineau vyslovil myšlenku severogermánské rasy. Ta je podle něj jedinou skutečnou a čistou rasou. Její míšení s ostatními rasami je příčinou úpadku.

Dokud byl pojem rasy předmětem vědeckého bádání, znamenal přínos. Jakmile byly hospodářské zájmy a rasové předsudky vědecky podloženy ideologií nadřazenosti, projevíly se jako zcela bezohledný imperialismus.

---

²⁹ SALAJKA, Milan. *Rasy a rasismus ve světě*. Praha : Lidová demokracie, 1967. s. 9.

³⁰ Tamtéž, s. 10.

Rasová ideologie zkresluje a falšuje poznání skutečnosti a slepě uvolňuje ničivé síly. Jakékoli menšiny se potom ocitají v nebezpečí, protože celým společenským skupinám je odnímána možnost rozvoje, jsou diskriminovány státním aparátem. Zesiluje sociální útlak, menšiny jsou územně stěšňovány a izolovány. S vyhlášením rasové doktríny je zahájen boj proti míšení ras, například ve smyslu sňatkové politiky, nastupuje diskriminace v oblasti výchovy a zaměstnání, je zavedena nerovnost práva. Zavrcholením rasové agrese je pokus o úplné vyhlazení celých útvarů – genocidium.³¹ Rozlišují se tři základní skupiny lidské rasy: bílá, žlutohnědá a černá.³² Při stěhování národů došlo k vědomému pronikání rasových formací. Docházelo k expanzi Evropanů do všech světadílů. Například v Americe se původní obyvatelstvo téměř rozplynulo pod přílivem bílé rasy. Koloniální péče o zaostalé rasy vedla k likvidaci Indiánů v Americe, vytlačení černochoů do rezervací v Africe, vypuzení Austrálců, pozvolné likvidaci Ainů či k úplnému vyhubení Tasmánců, o které se zasloužili především Britové.

2.2 HISTORIE APARTHEIDU V AMERICE

Rasová otázka se vyskytuje na všech kontinentech. Vzniká však z různých předpokladů a za odlišných okolností. Z velké části má však něco společného – bílou rasu. Snad pro její schopnost hospodaření na rozličných místech světa, bez přemýšlení se vyděluje od domácího obyvatelstva. Problém soužití ras můžeme rozdělit do tří způsobů. Oddělení má dvě formy – segregace a apartheid.³³ Jde o nejhrůznější formu, typickou pro Ameriku a Afriku. V jižní Africe jsou černoši početnější skupinou, přesto jsou zbavováni základních lidských práv. V USA jsou černoši menšinou, která je diskriminována a má nerovné postavení. Dalším způsobem je asimilace, kdy dochází k míšení

---

³¹ KRIEGER, Joel. *Oxfordský slovník světové politiky*. Praha : OTTOVO nakladatelství s.r.o., 2000. s. 205-206

³² Sociologický ústav Akademie věd ČR. *Velký sociologický slovník*. Praha : Karolinum, 1996. s. 907-908.

³³ SALAJKA, Milan. *Rasy a rasismus ve světě*. Praha : Lidová demokracie, 1967. s. 35.

a splývání ras, jedná se například o Jižní Ameriku.³⁴ Došlo zde k poměrné sociální vyrovnanosti. Třetím způsobem je pluralismus, kdy si svou samostatnost ponechává hned několik rasových skupin na tomtéž území, například na Novém Zélandu. Maoři osídlili Nový Zéland už sto let před Evropany, přesto se museli vzdát své půdy na úkor evropských přistěhovalců, což staví Evropany do řídicí pozice. Mahuta, syn maorského krále, řekl roku 1903 před novozélandskou legislativní radou: *"Když bílí muži poprvé přišli na Ostrov, jako první věc naučily Maory křesťanství. Z několika členů maorského národa udělali faráře či kněze a učili je vzhlížet vzhůru a modlit se; a jakmile začali vzhlížet vzhůru, bílí muži jim sebrali půdu."*³⁵ Maoři se však odmítli vzdát vlastního národního dědictví a zvykli si na druhořadost. Od bílých se liší nejen jazykem, způsobem myšlení, ale především tradicemi. V současnosti už Maoři však téměř nežijí ve svých tradičních vesnicích, pouze se v nich scházejí během různých slavností a obřadů. Vystřídali tradiční zvyky za naši „kulturu“ – televize, video, diskotéky. Evropané tvoří na Novém Zélandu téměř 80 % obyvatel, Maoři jen 14,7 %, přesto jsou úředními jazyky angličtina i maorština.

Rasismus se naplno projevil s počátkem dějin Nového světa, začala éra kolonialismu.³⁶ Lidské stěhování bylo příčinou setkávání ras, míšení a tedy i diskriminace. Evropa se zmocnila této bohaté oblasti a snažila se z ní vytěžit maximum pro svoji domovinu. Hospodaření Evropanů potřebovalo levnou pracovní sílu. Rostla potřeba otroků. Už v prvním desetiletí 16. století byli dopraveni první otroci na Kubu. Karibská oblast je důkazem hojného vymírání Indiánů. Na Kubě a Jamajce nezůstal jediný původní obyvatel. Příliv černých otroků se stal podmínkou pro rozvoj kolonialismu. Prvními černochoy, kteří stáli na půdě Nového světa však nebyli lidé z otrokářských transportů, ale členové

---

³⁴ SALAJKA, Milan. *Rasy a rasismus ve světě*. Praha : Lidová demokracie, 1967. s. 35.

³⁵ LÁNG, Peter. *Nový Zéland - Informace, historie, jak se tam dostat, práce, úřední požadavky a další* [online]. 21.8.2007 [cit. 2011-06-21]. Nový Zéland. Dostupné z WWW: <<http://www.novy-zeland.wz.cz/>>.

³⁶ LÁNG, Peter. *Nový Zéland - Informace, historie, jak se tam dostat, práce, úřední požadavky a další* [online]. 21.8.2007 [cit. 2011-06-21]. Nový Zéland. Dostupné z WWW: <<http://www.novy-zeland.wz.cz/>>.

objevitelské posádky. Letopisci mluví o Alonzovi Petrovi, kterého pokládají za negra. Byl navigátorem Kolumbovy lodi. Již roku 1513 se na americké půdě usídlilo asi 30 černých námořníků.³⁷ Stěhování národů není v dějinách ničím neobvyklým, příliv černých otroků do Ameriky byl však nejradikálnější migrací v historii lidstva. Přestože ideologie rasismu nebyla ještě formulována, plně ovládala život Nového světa. Otrokářský systém se v Americe datuje od 15. století. Nutno podotknout, že otrokářství se nevyvinulo z rasismu. Rasismus je následkem otroctví. Poptávka po pracovní síle v karibské oblasti přerostla v otázku rasovou. Ekonomický problém se změnil v problém rasový. Kolonizátoři předpokládali, že domorodci nepatří k lidské rase. Společnost tvrdý postup k Indiánům odsoudila.³⁸

2.3 HISTORIE APARTHEIDU V AFRICE

Afrika je zemí nesourodou a plnou protikladů. Je druhým největším kontinentem světa a především domovinou negroidní rasy. Je to země velká svými dějinami, nelze ji však porovnávat dle evropských hledisek, jedná se o rozvojovou zemi. Důležitým mezníkem byl rok 1960, kdy část kolonií dosáhla samostatnosti, což vedlo k novému sebevědomí národů, po období kolonialismu. Oproti ostatním světadílům je Afrika poměrně jednotným celkem. Africký kontinent je bohatou zásobárnou surovin, což bylo předním lákadlem pro Evropany. Zprávy o Africe šířící se do Evropy se rozcházely. Nikdy se však nehovořilo o zaostalosti tamního obyvatelstva, úroveň některých afrických států byla obdobná jako u států evropských. Samostatný vývoj byl však přerušen příchodem Evropanů. S osidlováním Ameriky vznikla velká potřeba nevolníků a Afrika se stala během 14. století sběrným táborem černochoů. Africký kontinent zajímal Evropu jako zásobárna lidských sil, které potřebuje zemědělství a průmysl Nového světa. Život se na černém kontinentě zastavil. Od Senegalu po Angolu plynuli v 18. a 19. století proudy otroků na překupnické lodě. V průběhu tří století se snížil počet obyvatel Afriky o padesát milionů obyvatel.³⁹ Na

---

³⁷ SALAJKA, Milan. *Rasy a rasismus ve světě*. Praha : Lidová demokracie, 1967. s. 43.

³⁸ Tamtéž, s. 7.

³⁹ SALAJKA, Milan. *Rasy a rasismus ve světě*. Praha : Lidová demokracie, 1967. s. 55.

západě zaznělo velké heslo svobody, Afrika byla vyčerpaná otroctvím, nebyla tedy schopna hájit svou svébytnost a musela být pojata pod bílou ochranu. Otrocká pracovní síla ztrácí na ceně, v Evropě i Spojených státech dochází k industrializaci. V tuto chvíli bylo rozhodující, kdo získá zdroje levných surovin. 300 let bylo černošské obyvatelstvo vystaveno nelidskému zacházení obchodníků, plantážníků a majitelů dolů. Roku 1876 okupovaly evropské mocnosti jen desetinu afrického území. O 20 let později už Evropa vlastnila 90 % Afriky. Došlo k 1. světové válce, zápasu o rozdělení světa. Po druhé světové válce byla zavedena poručenská správa nad nesvobodnými územími.⁴⁰ Počátek 20. století přinesl vlnu emancipačního hnutí a koloniální mocnosti byly nuceny k ústupu. Afrika získala svoji nezávislost, přesto jsou zde místa, kde vládne diskriminace. Portugalská Guinea byla objevena roku 1446, dobyta byla koncem 16. století. Dvě stě let byla střediskem otrokářského obchodu, byla zemí zbídačenou a hlad byl jednou z nejčastějších příčin smrti. Žilo zde téměř tři tisíce Evropanů, převážně Portugalců. Mozambik byl nejlidnatější portugalskou africkou kolonií. Bylo zde ujařmováno přes šest milionů domorodců pouhými šedesáti tisíci Evropany. Jednalo se o vyspělou zemi s rozvinutou společností. Hlavní styky udržoval s Arábií, Indií a Čínou. Roku 1510 došlo k obsazení Portugalci, během sto let bylo téměř zlikvidováno zdejší bohatství. Ve 20. století byl Mozambik pod nadvládou Britů. Portugalci poskytovali na čtyři sta tisíc otroků ročně, kus prodávali po pěti dolarech. Domorodec, který pracoval na plantáži si vydělal ročně asi tolik, co stojí dva páry bot. Angola byla na africké poměry mocným státem. Žilo zde na osmdesát tisíc portugalských osadníků. Angola byla obsazována od roku 1491 a zásobovala především Brazílii otroky, na plantážích umíralo 30 % otroků.⁴¹

Portugalci dělili společnost ve svých državách na „assimilados“ a „indigenas“. „Assimilados“ chodili do portugalské školy, vlastnili majetek a měli portugalskou státnost. Belgičané proklamovali teorii paternalismu, která hovoří o tom, že domorodci jsou děti, o něž musí být otcovsky pečováno, což praktikovali především v Kongu, kde vyhynuli téměř dvě třetiny obyvatelstva.

---

⁴⁰ SALAJKA, Milan. *Rasy a rasismus ve světě*. Praha : Lidová demokracie, 1967. s. 61.

⁴¹ SALAJKA, Milan. *Rasy a rasismus ve světě*. Praha : Lidová demokracie, 1967. s. 56.

Kolonie byly nadobro uzavřeny před okolním světem, dalo by se tedy říct, že téměř úplně zkameněly. Francouzi se sice podíleli na rozdělování černého kontinentu, hlásali však heslo volnost-rovnost-bratrství. Nedostoupili až k rasismu a pojem černý Francouz není pojmem neobvyklým.⁴²

Nejvýraznější podoby nabyl rasismus na jihu Afriky a to v případě Jižní Rhodesie a JAR. V Jižní Rhodésii, zemi s dosvědčenou negerskou kulturou a vyspělou politickou organizací života. Prvními evropskými návštěvníky byli roku 1514 Portugalci. V 80. letech 19. století byl nejbohatším jihoafrickým finančníkem Cecil Rhodes, hledač diamantů. Toto území bylo pojmenováno právě po něm, získal diamantové doly v Kimberley a po deseti letech koupil celý kraj. Rhodesova finanční společnost byla založena roku 1889 a roku 1898 byl ustanoven jihorhodeský stát. Hlavní snahou bylo spojit britské africké kolonie do souvislého pásu od Alexandrie po Kapské město. Domorodci zde museli ustupovat organizovanému náporu koloniálních dobrodruhů a novousedlíků. Když se domorodci bránili, byl jejich odpor zlomen násilím jako puč barbarů, kteří maří úsilí bílého muže. Ze soukromých rukou se rhodeské území dostalo až roku 1923, kdy bylo prodáno Britskou společností národů londýnské vládě za 3,5 milionů liber, i s obyvatelstvem.⁴³ Roku 1953 zde byla ustanovena federace tří států, roku 1962 byla zvolena opět výlučně bělošská rada a federace se rozpadla. Roku 1963 se oblast kolem řeky Zambezi rozpadla do tří státních celků: Njasko (Malavi), Severní Rhodesie (Zambie) a Jižní Rhodesie. V Njasku a Severní Rhodésii vládli domorodci, v Jižní Rhodésii běloši. Čtyřicet let bylo Zimbabwe trvale koloniálně obhospodařováno. 3 780 000 domorodců zde bylo ovládáno 220 000 Evropany, s pomocí ústavy. Domorodci se podíleli na půdním hospodářství z pouhých 16 %.⁴⁴ Roční důchod Evropanů byl čtyřicetkrát vyšší než domorodců. Katolíci se snažili diskriminaci řešit, severorhodeský biskup a durbanský arcibiskup Denis Hurley požadoval právo na slušný život pro domorodce, právo na náboženský život, právo zabezpečit své jmění a vlastnictví, právo na manželství a další. Situace v Rhodésii upoutala pozornost

---

⁴² SALAJKA, Milan. *Rasy a rasismus ve světě*. Praha : Lidová demokracie, 1967. s. 59.

⁴³ Tamtéž, s. 63.

⁴⁴ SALAJKA, Milan. *Rasy a rasismus ve světě*. Praha : Lidová demokracie, 1967. s. 63.

celého světa. Pokusy o založení nových federací byly neúspěšné. Britové usměrňovali rhodeskou vládu, především kvůli tlaku okolních států, které byly doposud na straně Britského společenství národů. Menšina bělochů však nehodlala slevit a raději roku 1965 odstoupila od Britského společenství národů. Svévolně byla vyhlášena samostatnost Rhodesie. Británii se ulevilo, že už nebude spojována s rasismem. Problémem však byla případná britská vojenská intervence a také hospodářské zájmy Británie.

Věda se shoduje v tom, že všichni lidé patří k druhu *Homo sapiens*. Předpoklady říkají, že vzešli ze společného kmene, přesto se liší názory, jak se od tohoto kmene odštěpily. Antropologie studuje pojem rasy u takových skupin lidí, které vykazují patrné tělesné rozdíly, které je od druhých odlišují. Některé fyzické rozdíly pochází z dědičných rozdílů, jiné jsou způsobené vlivem prostředí. V zásadě je však mezi lidmi mnohem více podobnosti než rozdílnosti.⁴⁵Všechny rasové skupiny jsou si geneticky dostatečně podobné a mohou se společně účastnit na spolupráci na dnešním světě, což je jistě dobrým východiskem k dobré budoucnosti lidstva.

---

⁴⁵ SALAJKA, Milan. *Rasy a rasismus ve světě*. Praha : Lidová demokracie, 1967. s. 67.

3 PROJEVY APARTHEIDU V HISTORII USA

Tato kapitola se věnuje rasovému problému v historii USA. Klíčovou osobností byl Martin Luther King, který se výrazně podílel na formování rasových vztahů mezi bílými občany a Afroameričany. Život Martina Luthera Kinga je zde popsán na pozadí konkrétních událostí 2. poloviny 20. století, které vedly ke zrušení diskriminačních zákonů a pomohly zlepšit vztahy mezi Afroameričany a bílými občany.

3.1 PŘÍČINY A POČÁTEK RASISMU V USA

Kolonialismus značně přispěl k tomu, že docházelo k častějšímu kontaktu odlišných ras, tedy i k míšení ras a také k diskriminaci. Roku 1492 vstoupil na Haiti Kolumbus a založil první španělskou kolonii. Angličané expandovali do Severní Ameriky. Hospodářské podnikání úzce souviselo s potřebou otroků. Otrokářský systém v Americe začal v 15. století, uzákoněn byl roku 1661 ve Virginii. Obchod s otroky byl zrušen roku 1808, ještě poté však přibývaly do Ameriky asi čtyři miliony černochů.⁴⁶

Na severu Spojených států dominoval průmysl, na Jihu však stále převažovalo plantážnictví, které bez otroků nemohlo fungovat, což vedlo k výrazné nevyváženosti. V roce 1850 činila průmyslová produkce Jihu 168 milionů dolarů, zatímco na Severu to bylo 845 milionů dolarů. V roce 1860 se Sever podílel na celkovém ročním produktu USA 92,5 %.⁴⁷ Prohlubovaly se rozpory a bída. Černoši však nežili v segregaci, mohli tedy vidět i bídu chudých bělochů. Roku 1833 byla založena Americká společnost pro boj s otroctvím.

---

⁴⁶ SALAJKA, Milan. *Rasy a rasismus ve světě*. Praha : Lidová demokracie, 1967. s. 44.

⁴⁷ BROŽ, Ivan. *Hvězdy proti hvězdám*. Praha : EPOCH s.r.o., 2009. s. 45.

Měla asi 200 tisíc členů a bojovala proti otroctví 40 let. Hlavním cílem bylo zlepšit životní podmínky Afroameričanů.⁴⁸

Rasovou problematiku ještě prohloubila čtyřletá válka Severu proti Jihu, kterou roku 1865 vyhrává Sever. Gunnar Myrdal se věnuje vztahům mezi černými a bílými ve své studii Americké dilema. *„Tato válka je klíčová pro budoucnost černých, stejně jako černošský problém je klíčový v této válce. Postavení černých v Americe se následkem této války změní.“*⁴⁹ Novoroční prohlášení Abrahama Lincolna roku 1863 osvobodilo všechny otroky na území Severu, vláda Konfederace se však k takovému rozhodnutí neodhodlala, přestože Američané černé pleti tvořili na Jihu třetinu obyvatelstva a situace zde byla horší než na Severu. Situace se však občanskou válkou nezměnila, místo svobody pro černochoy byla uplatňována zásada rovnosti, ale oddělené rovnosti. Segregace byla uplatňována takřka ve všech oblastech společenského života. *„Ve městech, kde téměř každý druhý obyvatel byl černocho, byly segregovány školy, nemocnice, restaurace, obytné čtvrti. I voda pro žíznivé byla segregována a vodovodní kohoutky pro bílé a pro černochoy byly pečlivě označeny čitelnými nápisy. Umývárny a čekárny také. Autobus vezl dělníky do stejné továrny, ale černí dělníci se museli tlačit na zadní plošinu, zatímco sedadla byla vyhrazena pro bílé.“*⁵⁰ Změnou k lepšímu byla volnost pohybu, nikdy však neměli černoši stejná práva a příležitosti. Velká část obyvatelstva odcházela na Sever, ani zde však neměli stejná práva. V roce 1909 vznikla první organizace, která bojovala za práva černochoů, nesla název Národní sdružení pro povznesení barevného lidu (NAACP). Vedl ji William E. B. Du Bois. Prvním konkrétním cílem této organizace byl boj proti usmrcení a tělesnému trestání bez řádného soudu, tzv. lynči.⁵¹

---

⁴⁸ SALAJKA, Milan. *Rasy a rasismus ve světě*. Praha : Lidová demokracie, 1967. s. 44.

⁴⁹ FREDRICKSON, George M. *Rasismus : Stručná historie*. Praha : Jiří Buchal-BB/art, 2003. s. 101

⁵⁰ PILÁT, Jan. *Svět doktora Kinga*. Praha : ROH, 1983. s. 9.

⁵¹ Tamtéž, s. 45.

Segregace, diskriminace a násilí, s nímž se bývalí otroci setkávali v oblastech, kde bylo otroctví zrušeno, nebo kde byli ve velké míře propouštěni jasně dokazovaly, že černá barva pleti je překážkou příslušnosti k národu. Roku 1857 rozhodl soud v případě Dreda Scotta, že ani svobodní černoši nemají nárok na občanství USA, protože tvůrci ústavy předpokládali, že nemají žádná práva, která by byl bílý muž povinen respektovat, což jasně odhaluje rasistické kořeny amerického politického zřízení.⁵²

3.2 USA V 19. STOLETÍ A 20. STOLETÍ

Ústředním tématem 19. století byla emancipace. Podnětem se staly demokratické revoluce v 18. století, například Velká francouzská revoluce. Rasismus jako ideologie propagující vrozenou černošskou podřadnost se v USA rozvinul ve 30. letech 19. století. Zastánci potřebovali otroctví udržet a ospravedlnit v souladu se zmírněním společenských rozdílů a rozšíření volebního práva na všechny bílé muže. Hledali ho v teoriích, které hlásají přirozenou bílou nadřazenost a černošskou podřazenost. Někteří politici se odvolávali na americkou školu etnologie a její tvrzení, že lidské typy vznikly odděleně, tudíž si nemohou být rovné. Kdo se chtěl vyhnout sporům s příběhem Genesis, přijal teorii z 18. století, že černoši degenerovali z původní rasy bílých potomků Adamových. Odchylku považovali za nezvratnou. Mohli zachovat koncept černošské podřazenosti a předurčenosti k otroctví za Chámovy hříchy, ale neodporovali Písmu.⁵³

Po první světové válce se prohloubily protiklady a rozpory. Lidé zápasili o pracovní příležitosti a životní minimum, které jim v jejich očích brali Afroameričané. Černošské obyvatelstvo hledalo útěchu ve víře. Amerika vděčí černošům za účinné metody dobývání i zpracování rud, jsou silní a zdatní

---

⁵² FREDRICKSON, George M. *Rasismus : Stručná historie*. Praha : Jiří Buchal-BB/art, 2003. s. 68.

⁵³ Tamtéž, s. 67.

pracovníci, kteří přežili v takových podmínkách, které zahubily Indiány i bělochy. Historik Rayford W. Logan nazval období po první světové válce nejtemnějším bodem historie Afroameričanů.⁵⁴ Poválečný rasismus mluvil o černých mužích jako o bestiích, které lační po bělošských ženách. Většina z nich měla být pověšena, nebo upálena zaživa lynčujícími davy, aby udržela nadřazenost bělošské moci. Ve druhé světové válce bojovalo na milion černochoů proti fašismu. Ani v armádě se však neubránili segregaci. Prvním černošským generálem byl Benjamin Oliver Davis až roku 1940. Důstojnické školy však nebyly černochoům po další tři roky přístupné. Velkou ironií je fakt, že americký Červený kříž váhal s odběrem krve černošského obyvatelstva, přestože krevní banky v USA založil afroamerický vědec dr. Ch. Drew. Když se černoši vraceli z vítězné války, nechtěli setrvat v dřívějším společenském postavení, čekaly na ně však pouze vzpoury, lynčování davy a oživený Ku-klux-klan.⁵⁵

Práva Afroameričanů závisela na jedné z hlavních politických stran, radikálních republikánech, kteří se zasloužili o prosazení zákonů o rekonstrukci z roku 1867-1868. Stoupenci této strany doufali, že by mohli využít hlasy černých obyvatel k získání moci. Republikáni však nezabránili převaze demokratů na americkém Jihu po roce 1876. Přesvědčení, že je nutný zásah vlády k neutralizaci podřadného druhu, ospravedlňovalo celou řadu opatření jako například omezení migrace, zákaz smíšených manželství, nucené sterilizace nežádoucích jedinců a dokonce euthanasii celých lidských skupin.⁵⁶

Osvobození otroci se stali konkurenty bělochů. Zaměstnavatelé je využívali k zamezení vyjednávání bílých, snažili se podkopat schopnost bílých zaměstnanců organizovat se a stávkovat. Afroameričany považovali za rušitele

---

⁵⁴ FREDRICKSON, George M. *Rasismus : Stručná historie*. Praha : Jiří Buchal-BB/art, 2003. s. 67.

⁵⁵ PILÁT, Jan. *Svět doktora Kinga*. Praha : ROH, 1983. s. 30.

⁵⁶ FREDRICKSON, George M. *Rasismus : Stručná historie*. Praha : Jiří Buchal-BB/art, 2003. s. 71.

stávek, z čehož se vyvinul názor, že pouze běloši dokáží být loajální vůči svým kolegům. W. E. B. Du Bois k tomuto řekl: „*Skupinu bílých dělníků , kteří dostávali nízké platy, částečně odškodnila určitá veřejná a psychologická mzda. Dostávalo se jim veřejné úcty a čestných titulů, protože byli bílí.*“⁵⁷ Právě pracující a nižší vrstva se cítila černochoy nejvíce ohrožena. Většina bílých Američanů byla přesvědčena o dědičné podřadnosti černochoy, kteří pro bílé představovali nebezpečí nemocí, násilné kriminality apod.

Afroameričané strávili prvních 300 let na severoamerickém kontinentě jako otrocká pracovní síla. Dokud chtěli zůstat na svém místě, zacházelo se s nimi shovívavě, jakmile však chtěli být zrovnoprávněni, byli konfrontováni s rasistickou odezvou. Migrace černochoy z otevřeně diskriminační atmosféry v jižních státech USA do svobodnějších podmínek na Severu, nezměnila přesvědčení, že byli černoši předurčeni k práci. V myslích bělochů byli spojováni s primitivismem a beznadějnou nemoderností. Dědictví otroctví a přesvědčování o divokosti Afriky dalo vzniknout myšlence o bělošské nadřazenosti, podle něhož nejsou černoši schopni pokroku a nemohou se zapojit do moderního světa jako výkonný a produktivní národ.⁵⁸

3.3 VRCHOL A ÚSTUP RASISMU VE 20. STOLETÍ

Bělošská nadřazenost se v USA nejvíce projevovala mezi 90. lety 19. století a 50. lety 20. století. Americká segregace byla nejvyšším stádiem bělošské nadřazenosti. Rasistické principy byly součástí zákonů, které prosazoval stát. Existovala zde oficiální ideologie, která prosazovala ideál čistoty rasy, společenskou segregaci jako zákon, ne pouze společenský zvyk, který zabraňuje mezirasovému kontaktu. Černoši nesměli zastávat žádnou z veřejných funkcí a dokonce neměli ani volební právo, neměli rovný přístup ke zdrojům a žili v podřadné bídě.

---

⁵⁷ FREDRICKSON, George M. *Rasismus : Stručná historie*. Praha : Jiří Buchal-BB/art, 2003. s. 72.

⁵⁸ Tamtéž

Černoši na americkém jihu byli v prvních letech 20. století vystaveni četným útokům. V éře radikálního rasismu, jak ji nazval Joel Williamson páchali bílí občané na Jihu na Afroameričanech takové věci, jaké by imperiální mocnosti sotva dovolily bílým osadníkům páchat na podmaněných domorodcích.⁵⁹ Nejenže byli schváleny segregační zákony, které ošetřovaly společenský styk, ale černošští muži, kteří dříve volebním právem disponovali, ho byli zbaveni. Černoši zde formálně občany byli, práva spojená s občanstvím jim byla však upírána. Platilo zde pravidlo jedině kapky krve, které požadovalo, aby osoba, která má třeba jen jediného afrického předka byla považována za černou.⁶⁰ Roku 1914 se zvedla velká vlna migrace na Sever.

Bojovnost hnutí New Negro a také činnost Marcuse Garveyho, zakladatele Sdružení pro všeobecné zdokonalení černochoů, ve 20. letech přesvědčila mnohé bělochy o tom, že vyobrazení Afroameričanů jako spokojených občanů je klamem. Rostl soucitný přístup k černým a odrážel bělošský patronát nad Národní asociací pro povznesení barevného obyvatelstva, která byla založena roku 1909. Řada rozhodnutí nejvyššího soudu mezi lety 1917 – 1939 zamezovala segregaci obydlí a znemožňovala upírání státního vzdělání. Měnící se přístup bělochů znamenal i růst politické moci, na Severu měli Afroameričané opět možnost volit. Ve 30. letech 20. století byli dostatečně početní, aby mohli ovlivnit těsné volby a být součástí městských koalic.⁶¹

Silným popudem k rasové reformě v USA byla studená válka a dekolonizace Asie a Afriky. V začátcích studené války měli Sověti propagandistickou výhodu právě tím, že poukazovali na praxi segregace v USA a na případy rasového násilí. Koncem 50. let získalo několik evropských kolonií v Africe nezávislost, diskriminace ve Washingtonu se stala velkým problémem pro americké ministerstvo zahraničí a pomohlo vyvolat snahy a desegregaci

---

⁵⁹ FREDRICKSON, George M. *Rasismus : Stručná historie*. Praha : Jiří Buchal-BB/art, 2003. s. 89.

⁶⁰ Tamtéž

⁶¹ PILÁT, Jan. *Svět doktora Kinga*. Praha : ROH, 1983. s. 50.

veřejných zařízení.⁶² Kongresu však trvalo dvě desetiletí od konce 2. světové války a začátku studené války, než schválil zákony o občanských právech, které stavěly rasovou segregaci mimo zákon a poskytovaly ochranu volebního práva pro Afroameričany. Dokonce až roku 1967 byl anulován zákon o zákazu smíšených manželství. Všeobecná deklarace lidských práv a Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidy nezabraní případům rasové nespravedlnosti, jsou však šancí, že se s tím bude něco dělat, vzhledem k tomu, že by se jednalo o porušování mezinárodních norem.⁶³

3.4 MARTIN LUTHER KING

Narodit se na americkém Jihu s černou pletí znamenalo narodit se jako druhořadý občan. Občané bílé pleti vytvořili bariéry oddělující je od občanů černé pleti. Černoši byli diskriminováni společensky i hospodářsky.

M. L. King se narodil 15. ledna 1929 baptistickému kazateli Martinu Lutheru Kingovi a jeho manželce Corettě. Jmenoval se po otci a vyrůstal v Atlantě, ve státě Georgia.⁶⁴ Se segregací se seznámil brzy. Hrával si s dětmi bělošských susedů, ovšem jen do určité doby. Později ho rodiče jeho kamarádů posílali domů. Jeho matka pocházela z kněžské rodiny, byla klidnější a vyrovnanější. Otec vyrostl na plantáži, byl velmi impulsivní a s rasovou diskriminací se nikdy nesmířil, což značně formovalo i povahu jeho syna. Matka působila na M. L. Kinga citově, otec mu ukazoval, že musí sám za sebe bojovat. Chtěl se stát lékařem nebo právníkem, pod vlivem otce se nakonec rozhodl pro povolání duchovního. V patnácti letech byl přijat na Atlanta Negro Morehouse College. Chtěl poznat život ze všech stran, proto vždy o

---

⁶² FREDRICKSON, George M. *Rasismus : Stručná historie*. Praha : Jiří Buchal-BB/art, 2003. s. 101.

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ RYSKOVÁ, Světlana. *Martin Luther King*. Praha : Horizont, 1988. s. 9.

prázdninách pracoval v továrně, kde viděl, že zákony továrny jsou stejně neúprosné k černým i bílým. Formoval se jeho názor o obecné nespravedlnosti na americkém Jihu. Ponižovala ho rasová segregace, například ve vlaku v jídelním voze musel sedět u zadního stolu se zataženou záclonkou. V Atlantě vystudoval sociologii a roku 1948 byl přijat na Crozer Theological Seminary v Chesteru, v Pensylvánii.⁶⁵ Stal se nejlepším žákem roku. Spolužáci ho zvolili předsedou, byl prvním černochem, kterému se dostalo této cti. Absolvoval roku 1951 a byl rozhodnutý získat doktorát z filozofie.⁶⁶

3.4.1 KU-KLUX-KLAN

V denním životě však stále rozhodovala jeho barva pleti. Byl svědkem lynčování, nočních rituálů Ku-Klux-Klanu, nejsilnějšího hnutí krajní pravice. Tato organizace vznikla bezprostředně po skončení občanské války. Smyslem této organizace bylo děsit černochoy a udržet je v područí. Ve městě Pulaski, státě Tennessee, se sešlo šest mladých mužů, kteří vytvořili na přelomu roku 1865/66 skupinu, která terorizovala na koních Afroameričany. Za oficiální den vzniku je považován 24. prosinec 1865.⁶⁷ Organizace měla bojovat proti výsledku občanské války. Jižní státy byly tehdy okupovány severní federální vládou. Otroctví bylo zrušeno a mělo dojít ke zrovnoprávnění černochoy. Rasisté na Jihu nemohli zrušení otroctví zabránit, ale chtěli za každou cenu zabránit zrovnoprávnění černochoy, zvolili formu zastrašování a násilí.

---

⁶⁵ RYSKOVÁ, Světlana. *Martin Luther King*. Praha : Horizont, 1988. s. 18.

⁶⁶ PILÁT, Jan. *Svět doktora Kinga*. Praha : ROH, 1983. s. 25.

⁶⁷ MAREŠ, Miroslav. *Středoevropské politické studie* [online]. 2003 [cit. 2011-06-10]. Ku Klux klan a pravicový extremismus v ČR. Dostupné z WWW: <<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=73>>.

Na prvním kongresu v Nashville, roku 1867 byla jasně vytyčena linie této organizace. Kolem rasistů na Jihu vzniklo masové hnutí, které hlásalo teror a kontrarevoluci.⁶⁸ Vše kolem organizace mělo působit tajemně. Název je zkomoleninou řeckého kuklos (kruh) a skotského klan (těsná kmenová pospolitost). Ze Skotska pochází i způsob svolávání družiny, pomocí zapáleného kříže. Nejvyšší náčelník celé Unie měl titul Velkého čaroděje, vůdcové v jednotlivých státech byli Velkými draky, v okresech to byli Velcí obři a místně veleli Velcí Kyklopové. Celá organizace se nazývala neviditelným impériem (invisible empire). Její členové vycházeli do akce v dlouhých bílých rouchách, které byly zakončeny úzkou špičatou kápí. Černoši, kteří chtěli uplatňovat svá občanská práva byli v noci odváděni z domova a věšeni na odlehlých místech. Kdo odporoval, byl zastřelen. Členové organizace své oběti lynčovali, pálili na hranicích, apod.

Teror Ku-Klux-Klanu nezahrnoval jen násilí proti černošům, ale také proti bílým demokratům. Uplatňovali na nich psychický nátlak, vyhrožování, ale i přímé násilí. Činnost Ku-Klux-Klanu byla úspěšná, uchovala nadvládu bílých rasistů na americkém Jihu. Později, když byla odvolána okupační federální vojska, byla jejich činnost nahrazena právním zakotvením diskriminace černošů. Na Jihu byla zavedena volební daň a zkoušky občanské vyspělosti. Protože již nebylo třeba této organizace, byla koncem 19. století rozpuštěna.

Obnovena byla po první světové válce, roku 1916. Válka změnila psychologii černošů, odcházeli do měst, pracovali ve zbrojních továrnách, stávali se vojáky. Chtěli mít občanská práva a organizovat se, proto byl obnoven teror proti černošům a bílým liberálům. Součástí Ku-Klux-Klanu byli i politici a policisté, řádní a slušní občané střední vrstvy.⁶⁹ Soudní tribunály se

---

⁶⁸ MAREŠ, Miroslav. *Středoevropské politické studie* [online]. 2003 [cit. 2011-06-10]. Ku Klux klan a pravicový extremismus v ČR. Dostupné z WWW: <<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=73>>.

⁶⁹ MACLEANOVÁ, Nancy. *Pod maskou ušlechtilosti*. Praha : Jiří Buchal-BB/art, 2007. s. 12.

dopouštěly justičních vražd. M. L. King se zúčastnil několika přelíčení. Neustále si kladl otázku, kudy vede cesta k odstranění rasové diskriminace a sociální nespravedlnosti. Odpověď našel v Gándího filozofii nenásilného odporu, která je jedinou mravnou a zdravou metodou pro boj za svobodu utlačovaného lidu. Dospěl k názoru, že gándismus je použitelný i v USA. Šlo však zatím pouze o Kingovu teorii. Na univerzitě v Bostonu studoval filozofii a teologii. Roku 1954 univerzitu dokončil.⁷⁰

3.4.2 UDÁLOSTI PO ROCE 1955

M. L. King neměl nikdy ambice stát se lidovým vůdcem, ale chtěl pracovat pro lid. Baptistická církev z Montgomery, ve státě Alabama, nabídla M. L. Kingovi místo pastora v jejich kostele. Nabídku zvažoval, přivykl si klidnějšímu prostředí na Severu. Nakonec dospěl k názoru, že vrátit se na Jih je jeho mravní povinností, nikdy ho nepřestal považovat za svůj domov. Jednou z prvních věcí, která mu oživila vzpomínky, byly autobusy – běloši seděli a černoši se tísnili vzadu na plošině. Funkci pastora převzal 1. září 1954. Věřil, že církev se má zabývat i sociálními otázkami, nejen péčí o duše věřících. V Montgomery žilo 70 000 bílých občanů a roční průměrný výdělek zaměstnaného bělocha byl 1730 dolarů. Ve městě žilo 50 000 černošských občanů a jejich průměrný roční výdělek činil 970 dolarů. Tekoucí vodu a splachovací záchody mělo 94 procent bělošských rodin, ale jen 31 procent rodin černošských.⁷¹ Totéž platilo i o volbách.

M. L. King se stal brzy členem výkonného výboru pobočky Národního sdružení pro pokrok barevného obyvatelstva (NAACP). Dále byl členem Rady pro lidské vztahy, zde společně pracovali bílí a černí. Pracoval velmi intenzivně na odstranění segregace a rasismu, nechtěl však v tomto hnutí hrát velkou roli, byl však stržen událostmi roku 1955 v Montgomery. Paní Rosa Parksová byla zatčena za to, že nechtěla opustit místo na sezení v autobusu. Běžná situace

---

⁷⁰ RYSKOVÁ, Světlana. *Martin Luther King*. Praha : Horizont, 1988. s. 24.

⁷¹ PILÁT, Jan. *Svět doktora Kinga*. Praha : ROH, 1983. s. 20.

v Montgomery ovšem rozeběhla neobvyklou akci, která se zapsala do dějin boje za občanská práva v USA. King a několik dalších duchovních chystali bojkot autobusů. Vyjednali dokonce náhradní dopravu za stejnou cenu. Bojkot byl úspěšný, prakticky stoprocentní. Po úspěšné události byla vytvořena stálá organizace pro bojkot autobusů, jejímž předsedou se stal reverend M. L. King. Organizace nesla název Montgomerské sdružení pro pokrok (MIA). M. L. King na večerní schůzi této organizace prohlásil: *„Protest neznamena, že vznikne černošský Ku-Klux-Klan anebo černošská obdoba Rady bílých občanů. Nebudou hořet kříže a černošský dav nebude odvlékat bílé z jejich domovů. Nikdo z černochoů nebude také k bojkotu autobusů donucován. Právo a pořádek zůstanou základními principy. Metodou bude přesvědčování, nikoli donucování.“*⁷² Základním rozdílem byla právě metoda vyjednávání a ne násilí a útlaku, jako ze strany bílých. Ovšem je také nutno podotknout, že v Montgomery žila i značná část bílého obyvatelstva, která by se s černochoy ráda dohodla a nesouhlasila s rasismem, dokonce anonymně organizaci podporovali finanční příspěvky. Doprava osob taxíky pod cenou však byla postavena mimo zákon. M. L. King na mítinku požádal přítomné, aby dali organizaci k dispozici své automobily a zajistil tak pool asi 150 soukromých automobilů, které budou dopravovat dělníky do práce. Následující den byl počet automobilů rozšířen na 300 a byl zřízen dispečink koordinující jejich trasy. Doprava byla však dosti nákladná a finanční podpora přicházela z různých oblastí USA, i ze zahraničí.

M. L. King sjednotil černošské obyvatelstvo Montgomery. Bojovali za společný cíl, ovšem bez násilí, což bylo něco nového, s čím si rasisté nedokázali poradit. Snažili bojkot autobusů zastavit. Policisté pokutovali pool a zatýkali řidiče. Zatkli i M. L. Kinga, přestože o policistech věděl a dokonale dodržoval předpisy. Dav černochoů se shromáždil před věznicí a čekal na svého vůdce, nakonec byl propuštěn. Tyto nástrahy bílých byly nazývány politikou tvrdé ruky, po propuštění M. L. Kinga se však už černoši přestávali bát a ztrácela svůj význam. Rasisté se rozhodli vzít věci do svých rukou a začali M. L. Kingovi vyhrožovat. Poprvé ztrácel odhodlání, věděl však, že musí bojovat dál. Koncem února roku 1956 byl bojkot autobusů prohlášen protizákonným a více

---

⁷² PILÁT, Jan. *Svět doktora Kinga*. Praha : ROH, 1983. s. 27.

než sto osob, včetně M. L. Kinga, bylo obviněno z porušování zákona.⁷³ Nakonec soudce rozhodl, že sice porušili anti-bojkotový zákon, ale nedopustili se násilí, tudíž vše vyřešila pokuta. Ani soudní zásah však nedokázal bojkot zastavit. MIA naopak podala žalobu k Nejvyššímu soudu v USA, že je segregace v autobusech podle ústavy USA, článku 14, protiústavní. Nejvyšší soud protiústavnost potvrdil 13. listopadu 1956.⁷⁴ Nakonec MIA rozhodla, že protest proti rasové segregaci bude ukončen až dojde z Washingtonu úřední vyjádření. Mnoho bělochů se s tímto však nehodlalo smířit, Městská správa v Montgomery 18. prosince 1956 vyzvala bílé občany k zabránění zrovnoprávnění černochoů. Ovšem 20. prosince přišly příkazy z Washingtonu, nebylo možné ignorovat. O den později se černoši vrátili do autobusů v Montgomery. Bílí se s tím však nehodlali smířit a přišla vlna násilí – fyzické útoky, pumové útoky na kostely, střílení na autobusy. V lednu 1957 se v Atlantě sešlo na sto černošských vůdců z celého amerického Jihu. Rozhodli se prosadit nenásilně rozhodnutí soudu a především vytvořili organizaci, nesoucí název Konference jižních křesťanských vůdců (SCLC), předsedou byl opět reverend M. L. King.⁷⁵

Situace se stávala neúnosnou a proto i policie začala řešit rasové útoky razantněji, atentátníci byli zatýkáni. Roku 1957 atentáty ustaly a na autobusech v Montgomery byl obnoven provoz, nesegregovaný. Jednalo se o jasné vítězství černých, bojkot trvajících 382 dní byl úspěšný. Toto vítězství učinilo z M. L. Kinga významnou osobnost, známou v USA i za hranicemi. Roku 1958 se – M. L. King věnoval boji za práva černochoů v USA s velkou horlivostí. Procestoval celé Spojené státy a vystoupil na 208 schůzích.⁷⁶ Roku 1959 se vzdal místa duchovního a přestěhoval se začátkem roku 1960 do Atlanty, ve státě Georgia. Řídil hnutí za desegregaci restaurací a bufetů, vedl stávky v sedě, organizoval stávky a vedl schůze a školení. V květnu 1962 byla navržena akce proti rasové segregaci v Birminghamu, jednalo se o nejdůležitější

---

⁷³ PILÁT, Jan. *Svět doktora Kinga*. Praha : ROH, 1983. s. 36.

⁷⁴ Tamtéž, s. 39.

⁷⁵ RYSKOVÁ, Světlana. *Martin Luther King*. Praha : Horizont, 1988. s. 41.

⁷⁶ PILÁT, Jan. *Svět doktora Kinga*. Praha : ROH, 1983. s. 43.

segregované město v Americe. Birmingham byl městem, které symbolizovalo útlak a násilí. Žili tu radikální stoupenčí rasové segregace. M. L. King a ostatní zde uspořádali masovou akci nazvanou Project C. M. L. King se obrátil s prosbou o pomoc na organizace NAACP, CORE, SNCC, SRC, pomáhali i černošské osobnosti veřejného života v New Yorku. 6. dubna 1963 se konal první protestní pochod. M. L. Kinga opět zatkli, tentokrát byla nařízení tak přísná, že k M. L. Kingovi nesměl nikdo, ani jeho právní zástupce. Jeho žena telefonovala Johnu Fitzgeraldovi Kennedymu, prezidentovi a ten zajistil, aby se k M. L. Kingovi ve věznici chovali lépe. Pomáhal mu z politických důvodů, věděl, co pro něj a demokratickou stranu bude znamenat podpora černochoů. Po osmi dnech byl propuštěn na kauci. 2. květen 1963 byl stanoven jako den D.⁷⁷ Do ulic vyšli mladí lidé, studenti, policisté se snažili demonstraci rozehnat – vodními děly, obušky, psi cupujícími demonstrující, jejich zásah byl však neadekvátní. Novináři událost sledovali a šířili zprávy do zahraničí. Dokonce i bílí občané města zůstali neutrální. Díky zmocněnci prezidenta Kennedyho, Burka Marshalla, došlo k jednání mezi bílými zástupci Birminghamu a černošskými vůdci. Dne 10. května 1963 byla podepsána dohoda o desegregaci umýváren, bufetů, jídelen, o zaměstnávání černochoů na lepší pracovní pozice, o propuštění vězňů uvězněných během demonstrace. Rasisté opět odpověděli hrubými útoky, ovšem i černoši tentokrát porušili slib o nenásilí. Do věcí se vložil prezident Kennedy a zakázal extremistům dohodu sabotovat. Rasisté se stáhli a klid byl obnoven. V Birminghamu dosáhli černoši velkého vítězství a M. L. King byl nazýván černým Lincolnem.

Vedení černošských duchovních doporučilo uspořádat manifestační pochod na Washington. Byla to příležitost jak zapůsobit na celou Ameriku. Sešlo se 250 000 lidí.⁷⁸ M. L. King dne 28. srpna 1963 u Lincolnova pomníku pronesl snad svoji nejslavnější řeč I have a dream (Mám sen), která je považována za jeden z nejlepších projevů v dějinách USA. Bílí rasisté však měli představu o zachování segregace. Na pokyn prezidenta Kennedyho byla vypracována osnova zákona o občanských právech. M. L. King poukazoval na

---

⁷⁷ PILÁT, Jan. *Svět doktora Kinga*. Praha : ROH, 1983. s. 59.

⁷⁸ RYSKOVÁ, Světlana. *Martin Luther King*. Praha : Horizont, 1988. s. 75.

těžké životní podmínky černých občanů, nešlo mu o formální práva, ale především o lepší život černošského obyvatelstva. Černošský problém v USA byl především problémem sociálním, bylo třeba spojit boj za občanská práva s bojem za zlepšení sociální situace černochoů. Snahy prezidenta Kennedyho byly však předčasně ukončeny atentátem v Dallasu roku 1963. M. L. King věděl, že násilí se nevyhne ani jemu, přesto ve svém boji pokračoval.

Roku 1964 byla M. L. Kingovi udělena Nobelova cena míru, jako zatím nejmladšímu laureátovi. Cena mu byla předána 10. prosince 1964 v aule univerzity v Oslo. Peněžní částku, která byla s udělením Nobelovi ceny spojena, rozdělil mezi několik organizací bojujících za občanská práva v USA. O rok později se rozhodl M. L. King zahájit kampaň za registraci černých voličů na Jihu. Byla to možnost, jak z černošských mas udělat občany, kteří budou mít politickou a sociální váhu. Jako vhodné místo zvolil M. L. King Alabamu, v jehož čele stát rasista Georgie Wallace, jehož jediným účinným prostředkem bylo násilí. 18. února 1965 proběhla demonstrace, která se dočkala násilné odpovědi, Jimmi Lee Jackson byl zabit a M. L. King ho nad jeho hrobem prohlásil mučedníkem. Navštívil prezidenta Johnsona s žádostí o urychlení zákona o volebním právu pro černé, upozornil na nebezpečí na americkém Jihu, prezident však nic neslíbil. V alabamském městě Selmě došlo k demonstraci asi 600 černochoů.⁷⁹ Policie neadekvátně zasáhla a její zásah odsoudily i významné americké noviny, lidé ve Washingtonu demonstrovali proti surovostem na Jihu. 16. března vystoupil prezident Johnson proti upírání volebního práva černochoům. Týž den v Montgomery došlo k mnoha zraněním, po opětovném útoku bílých rasistů. Hned druhý den byl v Kongresu přednesen návrh zákona o volebním právu, jehož cílem bylo zjednodušit proces registrace a zrušit zkoušky způsobilosti. Nebylo však jasné, kdy zákon vstoupí v platnost, proto se M. L. King rozhodl uspořádat 21. března 1965 pochod ze Selmy do Montgomery, kterého se zúčastnilo na 10 000 osob. Poslední den pochodu došlo k 10. vraždě od roku 1962 rukou bílých rasistů. Vražda ženy přesvědčila Ameriku o nekompromisnosti s režimem Georgie Wallaceho a M. L. King vyzval k hospodářskému bojkotu státu Alabama. Zákon o hlasovacím právu byl schválen 10. července 1965. Prezident Johnson pronesl při podpisu zákona

---

⁷⁹ PILÁT, Jan. *Svět doktora Kinga*. Praha : ROH, 1983. s. 78.

projev: „Dnešek je obrovským triumfem svobody, srovnatelným s jakýmkoli vítězstvím, jehož bylo dosaženo na jakékoli frontě. Abychom ocenili význam tohoto dne, musíme připomenout temné doby. Před třemi a půl stoletím první černoši dorazili do Jamestownu...Přišli v temnotě a řetězech. Dnes rozbíjíme poslední velké okovy těchto starodávných pout. Dneškem se spojují dějiny černochoů a dějiny Ameriky...Byli tací, kteří říkali, že bychom měli zkusit menší a postupnější opatření. My jsme je však zkoušeli. Roky jsme je zkoušeli a zkoušeli, a ona neuspěla. A doba pro neúspěchy již minula...Doba nespravedlnosti minula!“⁸⁰

M. L. King organizoval pochody, pořádal tiskové konference, podnikal okružní jízdy po rasistických oblastech Jihu. Jeho pozornost se ovšem začala obracet i na velkoměsta Severu. Hromadnou migrací na severu došlo k tomu, že se v centrech amerických velkoměst soustředily na malé ploše statisíce a miliony černochoů v nevyhovujících podmínkách. Situace pro zlepšení zde však nebyla zcela příznivá, prosadit zde metody nenásilí bylo složitější. 23. července 1967 propukly v Detroitu bouře trvající šest dní, které s sebou přinesly i značné hmotné škody. Zabito bylo 41 osob, 2000 zraněno a 4000 zatčeno. Roku 1967 došlo v USA k nepokojům ve 109 městech. USA, nejbohatší země světa nebyla schopna vyřešit sociální problémy. M. L. King k tomuto prohlásil: „Nepokoje jsou zaviněny národní administrativou, která se více zajímá o vítězství ve válce ve Vietnamu než o zlepšení podmínek tady doma.“⁸¹

M. L. King a jeho spolupracovníci se rozhodli uspořádat pochod chudých na Washington, byli vybráni v 15. oblastech a museli se zavázat, že se neuchýlí k násilí. Mnoha lidem se nelíbilo, že bude hlavnímu městu USA demonstrativně předvedena chudoba a bída různých částí nejbohatší země světa. Osobně se M. L. King vydal do jižních států, aby pomohl vybrat účastníky pochodu na Washington. Koncem března 1968 pracoval v Memphisu, státě Tennessee, kde už dlouhou dobu pokračovaly stávkové černochoů za zvýšení mzdy. 28. března vedl M. L. King protestní pochod městem, který skončil zásahem policie a násilnostmi. Starosta Henry Loeb byl ochoten povolat do města tisíce

---

⁸⁰ PILÁT, Jan. *Svět doktora Kinga*. Praha : ROH, 1983. s. 84.

⁸¹ Tamtéž, s. 104.

ozbrojenců, rozhodně však nebyl ochoten se stávkujícími vyjednávat, dokud se nevrátí do práce. M. L. King se rozhodl, že 8. dubna znovu povede protestní pochod. 4. dubna 1968 strávil celý den ve svém pokoji memphiského hotelu Lorraine. Kolem šesté hodiny se chystal na večeři s reverendem Samuelem Kylesem, vyšel na balkón a krátce promluvil se svým řidičem, který čekal před hotelem. Bylo 18:01, ozval se výstřel a kulka zasáhla krk M. L. Kinga. O hodinu později v místní nemocnici zemřel, skončil život jednoho významného člověka, který byl symbolem svobody a víry.

Viceprezident Hubert Humphrey, kandidát na prezidenta prohlásil: *„Zločinný akt, který stál doktora Kinga život, je hanbou této země. Cíl, za kterým kráčet a pro který pracoval, nachází novou sílu. Nákaza diskriminace, chudoby a nevědomosti musí být z Ameriky vykořeněna. Amerika naprosté svobody a rovných příležitostí bude jeho živoucím pomníkem.“*⁸² Z jeho vraždy byl obviněn James Earl Ray, který byl odsouzen na 99 let. Doposud není zcela jasné, jestli atentát na Martina Luthera Kinga zosnoval sám J. E. Ray, nebo jestli zemřel proto, že už byl nepohodlný až příliš mocným. Amerika je dnes ve vztahu k černochům jinou zemí než v 60. letech 20. století, což je zásluhou M. L. Kinga a jeho kolegů, kteří mají velkou zásluhu na odstranění rasové segregace v USA.

---

⁸² PILÁT, Jan. *Svět doktora Kinga*. Praha : ROH, 1983. s. 124.

4 APARTHEID V JAR

Tato kapitola je věnovaná politice apartheidu v JAR, která trvala od roku 1948, když volby vyhrála Národní strana. Obyvatelé JAR byli klasifikováni do čtyř skupin – bílí, černí, barevní a Indové. V letech 1950 – 1962 byly zavedeny nejvýznamnější apartheidní zákony. Opozicí Národní strany byl Africký národní kongres (ANC), který roku 1994 vyhrál volby a oficiálně ukončil apartheid v JAR. Prvním prezidentem byl zvolen Nelson Mandela.

4.1 JAR PŘED NÁSTUPEM APARTHEIDU

První Evropané se v oblasti Jihoafrické republiky objevili roku 1486, kdy Bartolomeo Diaz, portugalský mořeplavec, objevil Mys dobré naděje. Již za stopadesát let pronikli do této oblasti kolonizátoři z Holandska a založili Kapské Město.⁸³ Potomci holandských přistěhovalců, neboli Búrové (později nazýváni též Afrikánci), pronikali na sever a zabírali půdu domorodého obyvatelstva. Holanďtí přistěhovalci zde zakládali farmy a docházelo k zotročování původního obyvatelstva. Roku 1795 však pronikli do Kapského Města Britové a po dvaceti letech ovládli celé území. Roku 1834 zde platil úplný zákaz otroctví, což mělo na Búry vliv především ekonomický, protože jim chyběla levná pracovní síla. Prohlubovaly se neshody mezi Búry a Angličany, Búrové opustili kapskou oblast a podmanili si území domorodého obyvatelstva a založili svobodný stát Transválu a Oranžska. Roku 1867 byla objevena rozsáhlá naleziště zlata a diamantů, především v oblasti Kimberley, která byla předmětem britských zájmů.⁸⁴ Britové ohrožovali hranice búrských republik a v letech 1899-1902 propukla búrská válka, která přes velké ztráty skončila vítězstvím Angličanů.

Roku 1910 byla vyhlášena Jihoafrická unie, ve které nadále platily dosavadní nařízení, ale také s sebou přinesla mnoho nových diskriminačních

---

⁸³ SALAJKA, Milan. *Rasy a rasismus ve světě*. Praha : Lidová demokracie, 1967. s. 59.

⁸⁴ Tamtéž, s. 60.

nařízení. Roku 1913 byl vydán zákon o vlastnictví půdy.⁸⁵ Černochoům patřila jen zanedbatelná část půdy, většinou velmi neúrodná. Půdu si nemohli nikde jinde, kromě místa rezervace, koupit ani pronajmout. Během 1. světové války došlo ke zvýšené migraci černochoů z venkova do měst. Během 20. let 20. století byla zavedena opatření, která chránila bílé pracující, před černošskou konkurencí. Roku 1924 byly neúměrně zvýšeny platy bílých obyvatel vůči černým. Odpírání práv pokračovalo v meziválečném období, kdy bylo roku 1936 odebráno volební právo všem Afričanům v Kapské provincii. Roku 1936 byl také parlamentem schválen zákon, v rozvíjejícím se systému rasového rozlišení a separace, který zakazoval smíšená manželství.⁸⁶ Jediný otevřeně rasistický režim, který přežil 2. světovou válku i válku studenou, byl právě režim jihoafrický, který plně dozrál tehdy, kdy Národní strana (NS), ve které dominovali Afrikánci, zahájila roku 1948 režim apartheidu.

4.2 KLASIFIKACE OBYVATELSTVA DO ČTYŘ SKUPIN

Populace byla rozdělena do čtyř skupin – černí, bílí, barevní a Indové, podle zákona o registraci. Ještě v 17. století nebylo ničím neobvyklým smíšené manželství domorodých žen a holandských, francouzských či německých emigrantů.⁸⁷ Děti pocházející z těchto svazků nebyly vnímány nijak pozitivně, avšak společnost je akceptovala. V době zavedení apartheidu bylo manželství mezi různými rasami nezákonné, podle zákona o zákazu smíšených manželství, sexuální styk mezi příslušníky jiných ras byl zakázán podle zákona o nemorálnosti. Apartheid prosazoval ideál tzv. čistého Afrikánce.⁸⁸ Neběloši nesměli používat zařízení vyhrazená pro bílé – restaurace, kavárny, školy,

---

⁸⁵ HULEC, Otakar. *Dějiny Jižní Afriky*. Praha: Lidové noviny, 2010. s. 177.

⁸⁶ FREDRICKSON, George M. *Rasismus : Stručná historie*. Praha : Jiří Buchal-BB/art, 2003. Nástup moderního rasismu, s. 93

⁸⁷ HORÁKOVÁ, Hana . *Národ, kultura a etnicita v postapartheidní Jižní Africe*. Hradec Králové : GAUDEAMUS, 2007. s. 70.

⁸⁸ Tamtéž

pláže, autobusy, dokonce autobusové zastávky, vagony ve vlaku a také lavičky v parku.

Nejproblematictější skupinou byli obyvatelé smíšeného původu, následkem kontaktu Evropanů, Východoasiátů, Khoikhoiů (Hotentotů) a černých Afričanů - africko-afrikánští míšenci, potomci Indonézanů, Malajců a emigrantů z Holandska, Německa či z Francie.⁸⁹ Často nebylo jasné, do které skupiny budou zařazeni. Kulturně se tato skupina obyvatel vyvíjela obdobně jako bílí Afričané, africký nacionalismus je však řadil ke skupině černého obyvatelstva a tudíž byli nuceni přijmout segregáční zákony, díky kterým jim bylo odebráno volební právo a později i další občanská práva. Bílími Afrikánci nebyli považováni za součást jejich národa, ale ani za rasově čistou skupinu, přestože měli společný jazyk, náboženství i vztah k rodné zemi. Černí Afričané jimi částečně pohrdali a jejich pohrdání přerostlo v nenávisť, když byli roku 1983 zařazeni do parlamentu.⁹⁰

Černošské populace netvořily v Jižní Africe jednotnou homogenní skupinu, vlivem koloniální vlády došlo ke kategorizaci do několika etnických skupin. Ani černé Afričany nebrali Afrikánci jako příslušníky jednoho národa, jejich snahou bylo jejich jednotu rozbít, aby mohli nastolit nadvládu bílých. S jednotlivými skupinkami si bílá vláda poradí lépe, než s ucelenou opozicí.

Menšinou, která nespádala ani do jedné ze čtyř kategorií byli východoasijské populace. Tvořili menšinu v Jižní Africe, kteří byli potomky migrujících pracovníků, kteří pracovali ve zlatých dolech v okolí Johannesburgu spadali do skupiny nebílých. Přistěhovalci z Tchaj-wanu a Japonska byli považováni za bílé, protože s nimi Jihoafrická republika udržovala hospodářské vztahy.⁹¹

---

⁸⁹ HORÁKOVÁ, Hana . Národ, kultura a etnicita v postapartheidní Jižní Africe. Hradec Králové : GAUDEAMUS, 2007. s. 70.

⁹⁰ ZIMÁK, Alexandr. *Jihoafrická republika*. Praha: Libri, 2003. s. 65.

⁹¹ "In South Africa, Chinese is the New Black" . China Realtime Report. 19 June 2008 [cit. 2011-06-10]. <http://blogs.wsj.com/chinajournal/2008/06/19/in-south-africa-chinese-is-the-new-black>

4.3 NÁRODNÍ STRANA A VOLBY ROKU 1948

Roku 1914 došlo k rozdělení Jihoafrické strany. Afrikánci, kteří nesouhlasili s politikou usmíření Louise Botha a Jana Smutse, vedoucími politiky, odešli do Národní strany, kterou založil generál James Barry Hertzog.⁹² Tato Národní strana chtěla za každou cenu chránit zájmy Afrikánců, především tedy kulturní a ekonomické. Roku 1922 potlačil J. Smuts stávkou bělošských horníků, mezi kterými bylo mnoho členů Národní strany. Národní strana se spojila se Stranou práce bělošských dělníků a roku 1924 vyhráli volby. Díky světové krizi byl však J. B. Hertzog nucen vytvořit roku 1933 koalici s Jihoafrickou stranou koaliční vládu.⁹³ Tyto dvě strany se spojily ve Sjednocenou jihoafrickou národní stranu. Došlo však k vydělení krajně nacionalistického křídla vedeného D. F. Malanem.

Proti rasistickým zákonům Jihoafrické unie se začal organizovat odpor ze strany černošského obyvatelstva. Roku 1912 byla založena první celostátní jihoafrická organizace, která roku 1923 přijala název Africký národní kongres (ANC).⁹⁴ Jeho snahou bylo sjednotit všechny černošské kmeny unie v jeden národ, starat se o vzestup černého obyvatelstva po stránce vzdělání a hospodářství. Chtěli také prosadit zastoupení v parlamentu a odstranit diskriminační zákony. Činnost ANC byla ovlivněna Gándhího filozofií nenásilí a snažila se o porozumění mezi černochoy a bělochy. K radikalizaci ANC došlo především díky mladým politikům Oliveru Tambovi, Walteru Sisulovi a Nelsonu Mandelovi. Roku 1944 došlo k založení Svazu mládeže ANC, který naléhal na vedení ANC k organizování občanské neposlušnosti, stávkám a bojkotům. J. Smuts však nařídil stávkou černošských horníků v roce 1946 potlačit a 12 horníků bylo zatčeno a na tisíc zraněno, zatčeno byli i organizátoři stávky.⁹⁵

---

⁹² ZIMÁK, Alexandr. *Jihoafrická republika*. Praha: Libri, 2003. s. 36.

⁹³ Tamtéž s. 38.

⁹⁴ HULEC, Otakar. *Dějiny Jižní Afriky*. Praha: Lidové noviny, 2010. s. 179.

⁹⁵ ZIMÁK, Alexandr. *Jihoafrická republika*. Praha: Libri, 2003. s. 41.

V roce 1948 byla Sjednocená jihoafrická národní strana velmi slabá, Afrikánci byli nespokojeni nedostatečným zajištěním bělošské nadvlády a také s velkým přílivem černochoů do měst. Národní strana se zaměřila na zastrašování veřejnosti „černým nebezpečím“ a také propagovala národní a materiální zájmy Afrikánců.⁹⁶ Jedinou možnost v zajištění souladu mezi Afrikánci a ostatními rasami je naprosté oddělení v samostatných oblastech. Tuto politiku nazvala apartheidem, což v afrikánském jazyce znamená oddělený vývoj. Národní straně se podařilo získat těsnou většinu ve volbách. F. D. Malan po volbách prohlásil: „*V minulosti jsme se cítili ve své zemi jako cizinci, ale teď je znovu naše. Dejž Bůh, aby vždy jen naše zůstala.*“⁹⁷ Paradoxem bylo, že Afrikánci tvořili jen 12 % z celkového obyvatelstva.

4.4 POLITIKA APARTHEIDU

Rok 1948 byl vrcholem rasové nesnášenlivosti v JAR. Režim apartheidu rozdělil společnost do uzavřených komunit. Tehdejší režim k tomuto přistoupil tak, že etnika v Jižní Africe jsou natolik odlišná, že není možné, aby žili vedle sebe. Stát přidělil každému obyvateli etnickou identitu a jasně vymezil, kde může žít, kde pracovat a s kým uzavírat manželství. Dne 31. května 1961 došlo k odtržení od Britského společenství národů a vyhlášení samostatné Jihoafrické republiky.⁹⁸

V letech 1950 – 1962 došlo k zavedení nejvýznamnějších apartheidních zákonů, autorem byl H. F. Verwoerd. Díky těmto zákonům si Jihoafrická republika získala pověst nejhorší utlačovatelské společnosti. Jejich zavedení upevňovalo postavení bílého obyvatelstva a dosti znevýhodňovalo nebílé.

---

⁹⁶ ZIMÁK, Alexandr. *Jihoafrická republika*. Praha: Libri, 2003. s. 42.

⁹⁷ ZIMÁK, Alexandr. *Jihoafrická republika*. Praha: Libri, 2003. s. 43.

⁹⁸ SALAJKA, Milan. *Rasy a rasismus ve světě*. Praha : Lidová demokracie, 1967. s. 62.

Prvními zákony byl zákon o zákazu smíšených manželství z roku 1949 a zákon o nemorálnosti z roku 1950, který zakazoval sexuální styk mezi příslušníky odlišných ras.⁹⁹ Dalším nařízením byl zákon o registraci obyvatelstva, který formálně zavedl rasovou klasifikaci. Jednalo se o průkaz totožnosti, kde byla uvedena rasová skupina.¹⁰⁰ Problém byl pouze se zařazením barevného obyvatelstva, jak už jsem výše zmiňovala. Zákon o skupinových oblastech z roku 1950 určoval, kde mohou jihoafričtí občané žít. K tomuto účelu došlo ke zřízení tzv. bantustanů, vytvořených z rezervací, které se nacházely na periferiích měst. Celkem 81 rezervací bylo přetvořeno v 10 bantustanů (vláda užívala spíše výrazu domovina). Asi 13 % pozemků bylo vyhrazeno bantustanům, většinou však v ekonomicky nevyužitelné oblasti.¹⁰¹ Bantustanům byla slibována vlastní samospráva. Tvzení, že černí Afričané jsou etnicky jinou skupinou, proto by měli žít samostatně mělo pouze zamaskovat snahu vlády zbavit je jihoafrického občanství. Tvrdili, že se nejedná o diskriminaci na základě rasy nebo barvy pleti, ale pouze o určení národa v rámci vlastních hranic. Ti, kteří měli povoleno bydlet v městských oblastech, zde žili v postavení cizinců s trvalým pobytem či hostujících dělníků, kteří měli ekonomicky sloužit bílým.¹⁰²

Deset domovin bylo přiděleno deseti etnickým skupinám. Lebowa (Severní Sotho), QwaQwa (Jižní Sotho), Bophuthatswana (Tswana), KwaZulu (Zulu), KaNgwane (Swazi), Transkei a Ciskei (Xhosa), Gazankulu (Tsonga),

---

⁹⁹ FREDRICKSON, George M. *Rasismus : Stručná historie*. Praha : Jiří Buchal-BB/art, 2003. Nástup moderního rasismu, s. 106.

¹⁰⁰ Boddy-Evans, Alistar. Population Registration Act No 30 of 1950 . [cit. 2011-06-10]. About.com.

¹⁰¹ FREDRICKSON, George M. *Rasismus : Stručná historie*. Praha : Jiří Buchal-BB/art, 2003. Nástup moderního rasismu, s. 104.

¹⁰² FREDRICKSON, George M. *Rasismus : Stručná historie*. Praha : Jiří Buchal-BB/art, 2003. Nástup moderního rasismu, s. 104.

Venda (Venda) a KwaNdebele (Ndebele).¹⁰³ Čtyři z nich přijali tzv. nezávislost. Transkei roku 1976, Bophuthatswana roku 1977, Venda roku 1979 a Ciskei roku 1981. V okamžiku, kdy byla domovině udělena nezávislost, jihoafrické občanství bylo obyvatelům zrušeno a nahrazeno občanstvím v jejich domovině.¹⁰⁴ Problémem však bylo mezinárodní uznání domovin jako nezávislých území. OSN nikdy neuznalo domoviny jako plně rozvinutou zemi, některé však byly diplomaticky uznávány. V letech 1960, 1970 a 1980 docházelo k nucenému přesídlování obyvatelstva. Nutili obyvatelstvo stěhovat se do oblastí, které jim byli vyhrazeny.

V roce 1955 byl svolán Kongres lidu, který se měl ustanovit na demokratických principech Jihoafrické republiky.¹⁰⁵ Byla přijata Charta svobody, první demokratický program v historii JAR, který vycházel z Deklarace lidských práv OSN. Říkalo se v něm, že jižní Afrika patří všem, kdo v ní žijí. Byl zde vyjádřen požadavek rovnosti před zákonem, svoboda pohybu, shromažďování, náboženství a další. Charta svobody byla vládou prohlášena za velezrádný dokument a její autoři byli zatčeni, následně však propuštěni pro nedostatek důkazů o násilné revoluci. Mnozí členové ANC již však dlouho nebyli spokojeni s dostatečnou aktivitou organizace, proto z ANC roku 1959 vystoupili a založili Panafrický kongres (PAC).¹⁰⁶ Hned zpočátku byla zorganizována stávka proti průkazům. V Sharpeville se 21. března 1960 shromáždily tisíce černochů. Policisté měli nařízeno střílet pouze na rozkaz, někteří však začali střílet. 69 černochů bylo zastřeleno a na stovky zraněno, nevynechali ani ženy a děti.¹⁰⁷ Fotografie zastřelených obletěly celý svět a vyvolaly značný protest. Tato událost se zapsala do dějin jako sharpevilleský masakr a stala se symbolem brutality apartheidu. OSN požadovalo na vládě JAR zavedení rasové rovnoprávnosti. Rezoluce valného shromáždění Spojených národů požadovala přerušování diplomatických styků s JAR, žádala členské země, aby bojkotovaly

---

¹⁰³ HULEC, Otakar. *Dějiny Jižní Afriky*. Praha: Lidové noviny, 2010. s. 236.

¹⁰⁴ ZIMÁK, Alexandr. *Jihoafrická republika*. Praha: Libri, 2003. s. 48.

¹⁰⁵ HULEC, Otakar. *Dějiny Jižní Afriky*. Praha: Lidové noviny, 2010. s. 210.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 210.

¹⁰⁷ ZIMÁK, Alexandr. *Jihoafrická republika*. Praha: Libri, 2003. s. 53.

jihoafrické zboží. Spojené státy a Velká Británie investovaly do JAR a nechtěly riskovat ztráty. Roku 1963 Rada bezpečnosti OSN vyhlásila embargo na JAR, USA, Velká Británie a Francie zákaz vetovaly.¹⁰⁸ Nelson Mandela a jeho spolupracovníci byli po roce 1963 odsouzeni za organizaci sabotáží na doživotí.

Od 60. let se postavení Jihoafrické republiky značně proměnilo. Okolní státy získávaly samostatnost a v některých sousedních státech dominovaly levicové režimy. V JAR rostl počet útoků a sabotáží.¹⁰⁹ Během 60. a 70. let se dostalo hospodářství do krize, došlo k omezení zahraničních investic a americké a evropské banky odmítaly poskytovat úvěry, kvůli nejisté situaci v JAR. Vláda L. Bothu se snažila apartheid modernizovat tak, jak to vyžadovala hospodářská situace. Byly zrušeny průkazy totožnosti, černošům bylo zajištěno lepší vzdělání na bělošských školách, povolen pobyt na sídlištích a byly povoleny černošské odbory. Přesto černoši nebyli spokojeni, byla navržena nová ústava. Parlament měl být nově tříkomorový – běloši, míšenci a Indové.¹¹⁰ Černošům místo v parlamentu vyhrazeno nebylo.

4.5 PÁD APARTHEIDU

Nejen černoši, míšenci a Indové byli s politikou apartheidu nespokojeni. Ohrazovat se začali i bílí podnikatelé. Stát zasahoval do všech stránek hospodářského života a tento systém se ukázal jako úpadkový. Udržení apartheidu stálo stát značné množství financí, JAR se ocitla v nejhlubší hospodářské krizi za svoji existenci a bylo jasné, že jsou nutné radikální změny. Roku 1989 nahradil L. Bothu v prezidentském křesle Frederik Willem de Klerk.¹¹¹ Už na počátku veřejně prohlásil, že jeho vláda zajistí občanská práva všem Jihoafričanům, povolil demonstrace proti apartheidu a také dříve zakázané černošské organizace. V únoru roku 1990 vyhlásil likvidaci apartheidu. Propustil

---

¹⁰⁸ ZIMÁK, Alexandr. *Jihoafrická republika*. Praha: Libri, 2003. s. 54..

¹⁰⁹ Tamtéž s. 62.

¹¹⁰ HULEC, Otakar. *Dějiny Jižní Afriky*. Praha: Lidové noviny, 2010. s. 246.

¹¹¹ ZIMÁK, Alexandr. *Jihoafrická republika*. Praha: Libri, 2003. s. 72.

na svobodu politické vězně, mezi nimi i Nelsona Mandelu. Hovořil s ním o budoucnosti JAR.¹¹²

Jednání však neprobíhala bez násilných střetů. V prosinci 1990 zasedli všechny politické organizace k jednání o nové ústavě. Jednání nebylo úspěšné, vzhledem k tomu, že bělošské obyvatelstvo požadovalo mít právo veta a ANC odmítlo rozpustit své jednotky dokud nebude apartheid oficiálně zrušen. F. W. de Klerk se rozhodl pro referendum, ve kterém jak se ukázalo uspěl, 68 % bělošských voličů souhlasilo s jeho politikou.¹¹³ Když bělošští extrémisté zaútočili na palác Světového obchodního střediska v Johannesburgu, v červnu roku 1993, bylo nutné uspíšit jednání o datu voleb. Nakonec byl termín voleb stanoven na 27. dubna 1994. V prosinci roku 1993 byla též schválena prozatímní ústava.¹¹⁴

Volby v JAR byly tak významné, že zajímaly celý svět, zúčastnili se jich Spojené národy, Britské společenství národů, Evropská unie, Organizace africké jednoty a další. Volby probíhaly ve velkém zmatku, mnoho voličů mělo tuto možnost poprvé v životě a část z nich byla také negramotná. Zúčastnilo se 87 % voličů a vyhrál ANC. Druhou nejsilnější stranou byla Národní strana. Prezidentem byl zvolen Nelson Mandela. Slavnostní inaugurace se zúčastnilo 180 zemí světa.¹¹⁵ Nová vláda měla mnoho práce s nápravou situace v JAR. Museli pozvednout ekonomiku země, zajistit lidem práci, postavit nové byty. Zlepšit hygienu, zdravotnictví a také školství. Zajistit elektřinu a vodu. Stávky a násilnosti však bohužel trvaly dál. JAR se zařadila mezi země s největší kriminalitou. Kriminalita byla důsledkem dlouhodobého rasistického režimu. Právě kriminalita byla jedním z důvodů odchodu kvalifikovaných odborníků z řad bělošského obyvatelstva. Po zavedení demokratické vlády byla JAR přijata do OSN a dalších mezinárodních organizací.¹¹⁶

---

¹¹² Tamtéž

¹¹³ ZIMÁK, Alexandr. *Jihoafriická republika*. Praha: Libri, 2003. s. 75.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 78.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 84.

¹¹⁶ HULEC, Otakar. *Dějiny Jižní Afriky*. Praha: Lidové noviny, 2010. s. 289.

5 SOUČASNÉ PROJEVY APARTHEIDU A DŮSLEDKY

Podle mezinárodního práva je apartheid definován jako zločin proti lidskosti. Můžeme říct, že apartheid jako takový je obtížné najít v současném světě. Všeobecně je veřejným míněním odsuzován a moderní společnost upřednostňuje spíše mírové soužití ras. Přesto však lze dozvuky apartheidu registrovat v USA a také v Jihoafrické republice, jedná se však spíše o apartheid naruby, o snahu napravit dřívější útlak černošského obyvatelstva. Na jednotlivých případech můžeme pozorovat, že rozdíly ještě nezanikly.

5.1 SOUČASNOST V USA

V USA byla situace o něco snazší, než v JAR, především také proto, že se jedná o bohatou zemi, která se vlivem apartheidu nedostala do ekonomických problémů na rozdíl od JAR. Dozvuky apartheidu zde plynou z tradice a předsudků. Agentura AP tvrdí, že vůči černochům panují v USA stále velké předsudky. Příkladem může být černoch Keith Borders, který se žíví jako právník. Říká, že se musel naučit, jak komunikovat s lidmi. Často se u své profese setkává s tím, že se ho lidé bojí, proto musí dávat pozor na svá gesta. Afroameričané jsou v USA díky vžitým stereotypům považováni za agresivní a nebezpečné. Ani školy nepřístupují k Afroameričanům bez předsudků. Univerzita Yale provedla průzkum na základních školách, ze kterých vyplynulo, že afroameričtí žáci jsou častěji vylučováni ze školy než bílí studenti. Afroameričtí dospívající jsou obecně považováni za potencionální kriminálníky.

117

---

¹¹⁷ ČTK. Rasismus v USA pod povrchem přetrvává. *Aktuálně.cz* [online]. 23.7.2003, [cit. 2011-06-21]. Dostupný z WWW:

<<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/amerika/clanek.phtml?id=193909>>.

Je však zajímavé porovnat též výzkum profesora psychologie Samuela Sommerse a jeho kolegu Michaela Nortona. Provedli výzkum týkající se toho, jak moc je skupina bílých a černých obyvatel od roku 1950 diskriminována. Jednotlivé skupiny měly stav označit číslem na škále. Obě skupinky se shodly v tom, že rasismus vůči černochům polevil. Překvapivé je, že běloši vnímají rasismus a diskriminaci proti své rase daleko intenzivněji než dříve. Výsledky výzkumu jsou překvapivé vzhledem k tomu, že úroveň Afroameričanů v USA je mnohem nižší, než u bílého obyvatelstva, ať už vzhledem k výši mzdy, vlastnictví nemovitostí, zdravotní péče nebo zaměstnanosti.¹¹⁸ Přispívají k tomu pravděpodobně i kampaně pozitivní diskriminace, kdy firmy záměrně přibírají na uvolněná místa Afroameričany. Vzhledem k snahám o zavedení multikulturní společnosti vnímají Američané obrácený rasismus, díky kterému se musí mít na pozoru, aby neurazili člověka s odlišnou barvou kůže.

5.2 SOUČASNOST V JAR

Již roku 1966 odsoudila OSN apartheid jako zločin proti lidskosti, uvalila na JAR embargo, což ekonomice této země značně ublížilo. Politika apartheidu vynakládala značnou část financí jinde, než bylo třeba. Což bylo nutné po roce 1994 napravit. ANC přijala Program rekonstrukce a rozvoje, chtěla snížit vládní výdaje, aniž by zvýšila daně.¹¹⁹ Postupem času se však ukázalo, že místo aby zbytečných úředníků ve vládě ubývalo, naopak jich přibývalo, přestože vláda přiznala, že není takového množství úředníků zapotřebí.¹²⁰ Přišlo zklamání

---

¹¹⁸ Běloši v USA věří, že trpí rasismem více než černoši, ukazuje studie. *Idnes.cz* [online]. 25.5.2011, [cit. 2011-06-21]. Dostupný z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/belosi-v-usa-veri-ze-trpi-rasismem-vice-nez-cernosi-ukazuje-studie-103-/zahranicni.aspx?c=A110525_161344_zahranicni_btw>.

¹¹⁹ ZIMÁK, Alexandr. *Jihoafriická republika*. Praha: Libri, 2003. s. 87.

¹²⁰ HORÁKOVÁ, Hana. *Národ, kultura a etnicita v postapartheidní Jižní Africe*. Hradec Králové: Gaudemus, 2007. s. 144.

voličů, že vláda není schopna splnit své cíle. Velké množství lidí také čekalo na slibované byty, které měly být vystavěny v místech bývalých sídlišť.

Ve volbách roku 1999 vyhrál opět ANC a Nelsona Mandelu v prezidentském úřadu vystřídal Thabo Mbeki, pro kterého nebylo snadné nahradit charismatického Nelsona Mandelu.¹²¹ Domácí politika se soustředila především na zlepšení situace ve školství, boj proti chudobě, kriminalitě a nezaměstnanosti a také proti AIDS, mnohdy však ne těmi nejlepšími způsoby. Také bylo vládě ANC vyčítáno, že nejsou plněny původní sliby o nerasové společnosti. Thabo Mbeki se soustředil především na affirmation action. Jedná se o tzv. pozitivní diskriminaci. Tímto programem se vláda snaží napravit ekonomické rozdíly mezi bělošským a černošským obyvatelstvem.¹²² Část bělošského obyvatelstva ji považovala za opodstatněnou, vzhledem k dřívějším křivdám z dob apartheidu. Časem však došlo k nesouhlasu s tímto programem především ze strany bílých vysokoškolských studentů, jejich černošští spolužáci měli často lukrativní nabídky na práci, zatímco oni si museli práci hledat obtížněji.¹²³ Všechny firmy musely mít vždy vyhrazena pracovní místa pro Afroameričany. Problematické však bylo přijmout kvalifikovaného černošského jedince vzhledem k dřívějším možnostem vzdělání. V některých odvětvích docházelo ke snižování výkonnosti právě z důvodu nedostatku kvalifikované síly. Mnozí bělošští odborníci odcházeli do zahraničí, protože na jejich místa byli dosazováni černoši.¹²⁴ Pozitivní diskriminace byla však uplatňována i ve sportu, týmy ragby i kriketu musely splňovat vládou určené kvóty o počtu černochů v týmu, přestože nepodali tak dobrý výkon, jako bělošští sportovci, čímž se snižovala celková výkonnost celého týmu. V USA nebyly kvóty nikdy aplikovány na sport především proto, že úspěch ve sportu závisí na výkonu a

---

¹²¹ HORÁKOVÁ, Hana. *Národ, kultura a etnicita v postapartheidní Jižní Africe*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. s. 144.

¹²² Tamtéž, s. 150

¹²³ HULEC, Otakar. *Dějiny Jižní Afriky*. Praha: Lidové noviny, 2010. s. 297.

¹²⁴ HULEC, Otakar. *Dějiny Jižní Afriky*. Praha: Lidové noviny, 2010. s. 295.

ne na barvě kůže.¹²⁵ R. W. Johnson, autor knihy o Jižní Africe, se domnívá, že bělošská forma nacionalismu již v JAR neexistuje. Národní stranu nahradil ANC, který dnes staví na podobných principech jako tehdejší Národní strana.¹²⁶ ANC upustil od své duhové vize národa a prosazuje pročernošskou politiku snižováním ekonomických rozdílů. Nespokojeni však nejsou pouze bílí, ale také míšenci a Asiaté, kteří byli za apartheidu posuzováni jako příliš černí a dnes je tomu právě naopak, jsou zase spíše bílí.¹²⁷

Největšími problémy, které bylo nutno řešit byla chudoba, nezaměstnanost, onemocnění AIDS, zločinnost a vzdělání. Nejpatrnější byly ekonomické rozdíly mezi městem a venkovem. Vláda neplnila své sliby a obyvatelstvo bylo frustrováno. Jedním z důvodů byly okázalé projevy bohatství černošských elit. Nezaměstnanost je problém, se kterým se JAR potýká dodnes. Mezi nekvalifikovanými černochoy se nezaměstnanost pohybovala kolem 70 %.¹²⁸ JAR je jednou ze zemí nejvíce sužovanou nemocí AIDS, každý pátý dospělý je HIV pozitivní.¹²⁹ V této zemi chyběla a stále chybí především osvěta, léky proti této nemoci zakázal sám prezident Thabo Mbeki. JAR je dnes jednou z nejnebezpečnějších zemí světa, denně je zde spácháno na 50 vražd.¹³⁰ Odborníci shledávají příčiny v apartheidu, společnost se z dřívějších

---

¹²⁵ HORÁKOVÁ, Hana. *Národ, kultura a etnicita v postapartheidní Jižní Africe*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. s. 151.

¹²⁶ Rasismus z JAR nezmizel, daří se mu pořád dobře. *Aktuálně.cz* [online]. 13.4.2008, 22, [cit. 2011-06-21]. Dostupný z WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/afrika/clanek.phtml?id=602340>>.

¹²⁷ Tamtéž

¹²⁸ HORÁKOVÁ, Hana. *Národ, kultura a etnicita v postapartheidní Jižní Africe*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. s. 153.

¹²⁹ Tamtéž

¹³⁰ V JAR se stane až 50 vražd denně. *Nezávisle* [online]. 13.11.2009, [cit. 2011-06-21]. Dostupný z WWW: <<http://nezavisle.wordpress.com/2009/11/13/v-jar-se-stane-az-50-vrazd-denne/>>.

křivd ještě nevzpamatovala. Nejčastějšími projevy kriminality jsou loupežná přepadení a znásilnění. Počet zločinců značně převažuje počet policistů. Dříve byla vysoká kriminalita pouze v oblastech, kde žilo jen černošské obyvatelstvo. Vlivem desegregace se však rozšířila i do měst.¹³¹ Domy se zde podobají zabarikádovaným pevnostem, obehnaným ostnatým drátem. Multirasové školy se snaží zpřístupnit stejnou úroveň vzdělání dětem rozličných ras. Vzdělávají se pohromadě, o přestávkách jsou však patrné rozčleněné skupinky dětí. Poslankyně za Nezávislé demokraty, Lilian Mathoahela, říká, že rodiče vedou své děti stále k segregaci, ale nejen v bělošských rodinách.¹³² Říká, že za léta útlaku se cítí černošské obyvatelstvo méněcenné a chová se rasisticky, aniž by si to uvědomovalo, což se musí změnit, přestože to asi potvrzuje. 6. května 2009 byl prezidentem JAR zvolen prezidentem Jakob Zuma.¹³³ Předchozí vláda byla obviňována z korupce a vlastně i nynější prezident byl za korupci souzen, nebyla mu však prokázána.

Stejně jako dříve byla JAR závislá na těžbě a zpracování nerostného bohatství. Průmysl je zde velmi rozvětvený a zemědělství dosahuje dobrých výsledků. Země také získává příjmy z turismu. Jižní Afrika se dnes řadí mezi 25 nejvyspělejších ekonomik světa, je nejrozvinutější zemí afrického kontinentu..¹³⁴

---

¹³¹ HORÁKOVÁ, Hana. *Národ, kultura a etnicita v postapartheidní Jižní Africe*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. s. 153.

¹³² Rasismus z JAR nezmizel, daří se mu pořád dobře. *Aktuálně.cz* [online]. 13.4.2008, 22, [cit. 2011-06-21]. Dostupný z WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/afrika/clanek.phtml?id=602340>>.

¹³³ HULEC, Otakar. *Dějiny Jižní Afriky*. Praha: Lidové noviny, 2010. s. 319.

¹³⁴ HORÁKOVÁ, Hana. *Národ, kultura a etnicita v postapartheidní Jižní Africe*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. s. 147.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo charakterizovat apartheid a popsat jeho projevy. Práce byla zaměřena především na projevy apartheidu v USA a JAR. Zdůrazněny byly všechny klíčové události a alespoň zmíněny důležité osobnosti.

Bakalářská práce je členěna do pěti kapitol. První kapitola je spíše teoretickou. Jsou zde vysvětleny základní pojmy a jejich definice. Pozornost je věnována pojům jako rasa, diskriminace, etnikum, apartheid, genocida apod. Druhá kapitola je věnovaná apartheidu v minulosti. Tato kapitola je rozdělena na podkapitoly týkající se Ameriky a Afriky, především proto, že na těchto kontinentech bylo soužití europoidní a negroidní rasy nejproblematictější. Ve třetí kapitole je pozornost věnována problematice apartheidu v historii USA. Na pozadí života klíčové osobnosti M. L. Kinga jsou zde popsány konkrétní události, které vedly k odstranění segregačních zákonů a apartheidu celkově. Rasismus jako ideologie se rozvinul v USA ve 30. letech 19. století a veřejně propagoval podřadnost Afroameričanů. Vrcholem rasismu v USA jsou 90. léta 19. století až 50. léta 20. století. Je zde též zmíněna činnost Ku-klux-klanu, organizace bojující proti zrovnoprávnění Afroameričanů formou násilí. Čtvrtá kapitola popisuje události související s politikou apartheidu v JAR. Od roku 1910 byla vydávána různá nařízení diskriminující černé obyvatelstvo, přestože tvořilo většinu celkového obyvatelstva. Oficiální režim apartheidu byl však nastolen roku 1948. Přestože byl tento režim už roku 1966 OSN odsouzen jako zločin proti lidskosti, oficiálně skončil až roku 1994 kdy vyhrál volby ANC a prezidentem se stal Nelson Mandela. V páté kapitole je pozornost zaměřena na apartheid v současnosti a jeho důsledky. Apartheid se jako oficiální politika vyskytuje spíše výjimečně, častěji se hovoří o tzv. apartheidu naruby. Jedná se o to, že snahou začlenit černošské obyvatelstvo do běžného života dochází k tomu, že si firmy najímají spíše černošské zaměstnance. V JAR jsou přijímání na vysoce kvalifikovaná pracovní místa, přestože jim mnohdy chybí potřebná kvalifikace, kterou mají právě bělošští uchazeči o práci.

Limitem byl však rozsah bakalářské práce, tudíž nejsou některá témata zpracována zcela vyčerpávajícím způsobem.

LITERATURA

FREDRICKSON, George M. *Rasismus : Stručná historie*. Praha : Jiří Buchal-BB/art, 2003. 157 s. ISBN 80-7341-124-5.

HORÁKOVÁ, Hana. *Národ, kultura a etnicita v postapartheidní Jižní Africe*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. 275 s. ISBN 978-80-7041-836-9.

HULEC, Otakar. *Dějiny Jižní Afriky*. Praha: Lidové noviny, 2010. 411 s. ISBN 978-80-7422-039-5.

KRIEGER, Joel. *Oxfordský slovník světové politiky*. Praha : OTTOVO nakladatelství s.r.o., 2000. 2222 s.

MACLEANOVÁ, Nancy. *Pod maskou ušlechtilosti*. Praha : Jiří Buchal-BB/art, 2007. 356 s. ISBN 978-80-7381-105-1.

MILLER, David. *Blackwellova encyklopedie politického myšlení*. Brno : Barrister & Principal , 2000. 581 s.

PILÁT, Jan. *Svět doktora Kinga*. Praha : ROH, 1983. 248 s. ISBN 24-122-83.

RYSKOVÁ, Světlana. *Martin Luther King*. Praha : Horizont, 1988. 140 s. ISBN 40-080-88.

SALAJKA, Milan. *Rasy a rasismus ve světě*. Praha : Lidová demokracie, 1967. 68 s.

Sociologický ústav Akademie věd ČR. *Velký sociologický slovník*. Praha : Karolinum, 1996. 222 s. ISBN 80-7184-311-3

ZIMÁK, Alexandr. *Jihoafriická republika*. Praha: Libri, 2003. 118 s. ISBN 80-7277-184-1.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

Běloši v USA věří, že trpí rasismem více než černoši, ukazuje studie. *Idnes.cz* [online]. 25.5.2011, [cit. 2011-06-21]. Dostupný z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/belosi-v-usa-veri-ze-trpi-rasismem-vice-nez-cernosi-ukazuje-studie-103-/zahranicni.aspx?c=A110525_161344_zahranicni_btw>.

Boddy-Evans, Alistar. Population Registration Act No 30 of 1950 . [cit. 2011-06-10]. About.com.

ČTK. Rasismus v USA pod povrchem přetrvává. *Aktuálně.cz* [online]. 23.7.2003, [cit. 2011-06-21]. Dostupný z WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/amerika/clanek.phtml?id=193909>>.

GROSSMAN, František. AFRIKA: Je affirmative action apartheid naruby?. *Lidovky : Neviditelný pes* [online]. 20.10.2000, [cit. 2011-06-21]. Dostupný z WWW: <http://archiv.neviditelnypes.lidovky.cz/clanky/6940_1_32_0.html>.

In South Africa, Chinese is the New Black" . China Realtime Report. 19 June 2008 . [cit. 2011-06-10]. <http://blogs.wsj.com/chinajournal/2008/06/19/in-south-africa-chinese-is-the-new-black>

Kolemsvěta.cz [online]. 2005 [cit. 2011-06-23]. Kambodžská genocida. Dostupné z WWW: <<http://www.kolemsveta.cz/index.php?art=1330>>.

MAREŠ, Miroslav. *Středoevropské politické studie* [online]. 2003 [cit. 2011-06-10]. Ku Klux klan a pravicový extremismus v ČR. Dostupné z WWW: <<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=73>>.

Nezávisle.info. V JAR se stane až 50 vražd denně. *Nezávisle* [online]. 13.11.2009, [cit. 2011-06-21]. Dostupný z WWW: <<http://nezavisle.wordpress.com/2009/11/13/v-jar-se-stane-az-50-vrazd-denne/>>.

Rasismus z JAR nezmizel, daří se mu pořád dobře. *Aktuálně.cz* [online]. 13.4.2008, 22, [cit. 2011-06-21]. Dostupný z WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/afrika/clanek.phtml?id=602340>>.

LÁNG, Peter. *Nový Zéland - Informace, historie, jak se tam dostat, práce, úřední požadavky a další* [online]. 21,8,2007 [cit. 2011-06-21]. Nový Zéland. Dostupné z WWW: <<http://www.novy-zeland.wz.cz/>>.

TUREČEK, Břetislav. *Infoservis společnosti Člověk v tísní při České televizi, o.p.s* [online]. 28.2.2000 [cit. 2011-06-23]. Genocida Kurdů. Dostupné z WWW: <<http://www.infoservis.net/art.php?id=977315441>>.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Kristýna Kočí
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. David Hampl, Ph.D.
Rok obhajoby:	2011

Název práce:	Apartheid a jeho projevy
Název v angličtině:	Segregation and how it is displayed
Anotace práce:	Práce se zabývá apartheidem a jeho projevy. Pozornost je zaměřena především na oblasti Ameriky a Afriky, kde je soužití černošského obyvatelstva nejproblematictější. Apartheid je podrobněji popisován na případech apartheidu v USA a JAR. Pozornost je věnována klíčovému událostem a také důsledkům politiky apartheidu.
Klíčová slova:	Rasa, rasismus, apartheid, diskriminace
Anotace v angličtině:	My thesis dealt with apartheid and its manifestations. Attention is focused primarily on the Americas and Africa, where the coexistence of black and white populations is the most problematic. Apartheid is described in more detail the case in the U.S. and apartheid in the Republic of South Africa. Attention is paid to key events and economic consequences of apartheid politics.
Klíčová slova v angličtině:	Race, racism, apartheid, discrimination